МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган

Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

АРАДУВЛ 1923-ча шера денз

№ 99 (2620) | КIиранди, 10 декабрь, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Города МагIалбикеи Урус-Мартана районеи моттигашкарча Советаша общественни самодеятельни организацешта кулгалдара дош дийцад Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

МагIалбикеи цунна гонахьа ядача юрташкеи вIашагIтеха я 3.500 совгIа саг юкъе а воагIаш йола цу тайпара 260 организаци, хIаьта Урус-Мартана районе — 2.700 гаргга саг юкъе а воагIаш 230 организаци. Царех дуккханеша, боахама а культура а декхараш кхоачашдара Советашта хьдда новкъостал а деш, дикка балхаш ду. Советий балхаца хьинаре дакъа лоацаш я дуккха а даьй-ноаной комитеташ, кхалнаькха советаш, пенсионерийн медицински учрежденей советаш, халкъа дружинаш, улицай комитеташ.

Цхьабакъда, МагIалбика городскойи Урус-Мартана районнии Советий исполкомаша кулгал эсала ду общественни самодеятельни организацешта.

Цул совнагIа Урус-Мартана райисполкомо лостам телац халкъа дружинай, даьй-ноаной комитетий, бахача наьха кхыча самодеятельни организацей балха.

Советий исполкомаша геттара кIезига ю общественни организацей кулгалхоща инструктивни совещанеши семинараши.

Дийцача дешах боагГIаш бола соцам тIаийцар Президиумо.

САГА ДУХЬА, САГА ВАХАР ТОАДАР ДУХЬА

СССР Лакхехьарча Совета VII сесси

6-ча декабре, дийнахьа 11 сахьат даьлча хьайийлар Союза Советеи Къамий Советеи цхьан йола заседани. Цига 1962-ча шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара хьакъехьарча Паччахьалкхен планах доклад йир СССР Министрий Совета Председатела заместитела, депутата **В. Н. Новикова.**

Социалистически экономика дегIаяр дийцар В. Н. Новикова, цо белгалдаьккхар мехка чухь капитальни гIишлош хьалъярга паччахьалкхено дохийта ахча соахкарчул 9,7 процент дукхагIа хилар. Семилетка хьалхарча кхаь шера халкъа боахамга дIаяхийта еррига паччахьалкхен капитальни вложенеш 77 миллиард сом гаргга я.

Парте XXII съездо а семилетка контрольни цифраша а халкъа боахам дегIабоалабара оттадаьча керттерча лостамашка хьежжа, йоах дIахо В. Н. Новикова, плана проекта тIа лаьрхIа да халкъа боахама деррига доакъош пропорционально дегIадоаладара ларда тIа Советски паччахьалкхен экономически низ кхы дIахо а совбоаккхилга. 1961-ча шерарчул 26 миллиард сома маьха дукхагIа арахецаргья хьатIадоагIача шера валови общественни продукташ.

Плана эггара лоархIамегIара хьокхамаш дувц докладчико. Плана тIа оттаяьча заданешка диллача, йоах цо, промышленносто арахецаш йола продукци юккъера лаьрхIача хIара шерра-шера 9,6 процент тIаетталуш хургья семилетка хьалхарча диъ шера. Парте кердача Программа тIа ткъаь шерарча юкъагIа оттаяьча промышленни производство дегIайоалаяра темпашца нийслуш да уж хьокхамаш.

ХьатIадоагIача шера хьадеш дола чон 56 миллион тоннага, болат 76 миллиони 900 эзари тоннага дIакхоачаде а, хIаьта прокат елга 59 миллиони 200 эзари тоннага дIакхоачадеш дегIадоаладе а лаьрхIад. Вай металлурги дегIааха йолаелча денз цхьанна шера а ца кхийттача боараме тIакхетийта лерхI хьатIадоагIача шера хьадеш дола Iаьржа металлаш. ВорхI шера планах 1963-ча шера е лерхIаш хиннар миссел прокат хьаергья вай, ше мадарра аьлча, 1962-ча шера.

1962-ча шера йоаккхаш йола электроэнерги 366 миллиард киловатт-сахьатага дIакхоачае лерхI плана тIа.

Еррига арахецаш йола машиностроенеи металлообработкаи продукци укх шерарчул лоадама хIама ца эшшаш 12 процент совъяккха лерхI. Юртбоахама машинаш 18 процент дукхагIа хьае лерхI.

Ейга промышленность дегIайоалаяра а дукха ахча хьожадаьд. Цу даькъа хьожадаь ахча укх шера хьожадаь хинначул 33,5 процент дукхагIа хургда хьатIадоагIача шера. ХьатIадоагIача шера 7 миллиард сома маьха дукхагIа арахецаргда культурно-бытовойи боахам тIа эшеи товараш.

В. Н. Новикова дика доашхаш дувц юрта боахам дегIаболабарах. Юртбоахама продукташ йоахилга лакхдеча дикка моттиг лоац целинни лаьтта районаша. Укх тIеххьарча пхе шера юккъера лаьрхIача цхьан шера цу районашка 3 миллиарди 363 миллиони пунт ялат даьккхад. Iоаяьча опыта кIийлен тIа парте декхар оттаду цу районашка дуккхача доакъоех латта юртбоахама производство хургйолаш лаьттан тIара йоала, кхыйола продукташ йоахилга дегIадоаладе а хьайбай боахам мамогга дегIабоалабе, а аьнна. Колхозаштеи совхозаштеи 216 эзар совгIа трактор, 144 эзар ялат, хьажкIаш, силос чуэца комбайн, 12 эзар совгIа лаьтта оахка машин яла оттаду.

ХьатIадоагIача шера доккхий балхаш де деза транспорта деррига тайпаш технически реконструкци еш. 1962 шу йистедоалаш деррига электрифицированни машиннаькъаши дизельни тяга йола наькъаши 51 эзар километр хургда.

Мехка берригача халкъа боахамга хьатIадоагIача шера 30 миллиарди 600 миллиони сом е укх шерарча боарамал 8,1 процент дукхагIа капитальни вложенеш дIаяхийта лаьрхIад.

Къахьегамхошта шоашта болча пайданга диъ даькъах кхо дакъа дIайохийташ йола Советски Союза национальни доход хьатIадоагIача шера 8,6 процент лакхлургья. Халкъа боахамера болхлойи гIулакхера нахи 1961 шера хиннарел 2 миллиони 460 эзари саг дукхагIа а хургва, 68 миллиони 660 эзари сагага дIа а кхоачаргба. Болхлойи гIулакхерча наьхеи алапе фонд 6,5 процент лакхъе лерхI. ХьатIадоагIача шера бахача нахага кхоачаргда общественни фондашкара халкъа образованега, медицински гIулакх дарга, социальни Iалашварга, тайп-тайпарча выплаташка, льготашка дIадохийта 28 миллиарди 400 миллиони сом, е укх шера хинначул хIама ца эшшаш 2 миллиард сом совгIа.

ХьатIадоагIача шера городашкеи болхлой поселкашкеи хьалде лерхI дерригаш а 95,6 миллион квадратни метр нах чубаха цIенош.

Доклада цхьадола дакъа арахьара экономически бувзамаш дегIадоаладара хетадаьдар.

Цул тIехьагIа ладийгIар 1962 шера СССР-а паччахьалкхен бюджетахи 1960 шера паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи СССР-а финансай министра, депутата **В. Ф. Гарбузова** яьча докладага.

КПСС XXII съездо партеи советски халкъеи керттера экономически декхар лаьрхIар ткъаь шера коммунизма материально-технически база хьаяр, аьлар нов. Гарбузова. Из дича вай мехкага цIаккха ца дайна тайпа низ бола производительни низаш хургда, эггара чIоагIагIа дегIадаьхкача мехкий болчул тIеххургба технически боарам, цхьан сага сих продукци яккхара хьакъехьа дунен тIа хьалхара моттиг лоацаргья.

1961 шера бюджет мишта латт дувцаш, министра Сессега аьлар, хьалхехьа а даьча лоархIамех, из доходий а расходий а хьакъехьа 100,1 процент кхоачашъергья, расходел доходаш 1,6 миллиард сом тIех а йоалаш.

ДIахо В. Ф. Гарбузова дика доашхаш дийцар 1962 шера, семилетка диъլагIча шера, СССР-а паччахьалкхен бюджета керттера хьокхамаш.

Паччахьалкхен бюджет хьалхашка енай доходаш 81,9 миллиард соми расходаш 80,3 миллиард соми а йолаш, расходел доходаш 1,6 миллиард сом сов а йоалаш.

СССР-а паччахьалкхен бюджета дода болхлоштеи гIулакхерча нахаи тIера налог дIайоаккхаш ду гIулакх.

1960—1961 шерашка чакхъяьхача мероприятеша болхлоштеи гIулакхера бараштеи шера луш бола пайда 800 миллион сомага дIакхоач.

Министро аьлар, керттерча доакъошка дIадаха паччахьалкхен бюджетах дола ахчаш ерал да: халкъа боахамга 32,4 миллиард сом, социально-культурни мероприятешка — 28,7 миллиард сом, оборонага 13,4 миллиард сом, управленега — 1,07 миллиард сом.

Докладе цу даькъе къаьстта белгалдоах министро социально-культурни мероприятешка дIадахийта ахчаш. Уж 1961 шера хиннарел 1,3 миллиард сом, е 4,9 процент дукхагIа хул.

1962 шера де дезача капитальни балхий боарам 30,6 миллиард сом оттабаьб.

Керда йоккха вложенеш е лаьрхIай юрта боахам дегIабоалабара. Бюджета чотахи боахамий шоай средствайхи юрта боахамга дIадохийташ дола деррига ахчаш 7,6 миллиард лаьрхIад, 1961 шера хинначул 1,4 миллиард сом, е 22,4 процент дукхагIа а долаш.

Цул совгIа, колхозий боахамаш дегIадоаладара паччахьалкхено хьожадаьд 855 миллион сом дуккхача хана дола кредиташ, уж да укх шераца нийсдича 11 процент дукхагIа. ДIахо совхозаш дегIаяхкарга дIадахийта лаьрхIад 5.011 миллион сом — укх шерарчул 917 миллион сом дукхагIа.

Нов. Гарбузова йолчча беса йийцар дIахо а наьха вахара материально-культурни боарам лакхбарга йохийташ йола расходаш.

Сага а, цун унахцIенон а, вахар дIаьхдара а йоакхо яр, белгалдаьккхар министра, — социалистически общества лоархIамегIа дола декхар да.

Доклада къаьстта дакъа хетадаьд союзни республикай бюджеташта.

Ше йистевоаллаш финансай министра аьлар, СССР Министрий Совето 1962 шерарча бюджетаца цхьана СССР Лакхехьарча Советага чIоагIъейта аьнна оттаяьй 1960 шерара СССР паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола укх лохерча ахчах латта отчет (кердача маьхий масштабаца лоархIаш): доходех 77,1 миллиард сом, расходех — 73,1 миллиард сом, расходел доходаш 4 миллиард сом дукхагIа а йолаш.

Ше къамаьл даь воаллаш В. Ф. Гарбузова йоах, 1962 шерара плани паччахьалкхен бюджети толамца кхоачашдаро гIодергда вай мохк коммунизмага бодача новкъа дIахо бахара.

* * *

6 декабре йолаеннача СССР Лакхехьарча Совета VII сессе СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СССР Госплана председатела, депутата **В. Н. Новикова** а СССР финансай министра, депутата **В. Ф. Гарбузова** а докладаш яьчул тIехьагIа къаьст-къаьста яьча заседанешка содокладаш йир бюджетни комиссе председатела, депутата **И. С. Сенина** (Союза Совет), бюджетнии экономически комиссей председателаша, депутаташа **М. А. Яснова, О. И. Иващенкос** (Къамий Совет). Цар дийцар, 1962 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара паччахьалкхен планои паччахьалкхен бюджетои хьахьокх КПСС XXII съездо оттадаь декхараш, вай социалистически Даьхен экономикеи культуреи кхы а чIоагIагIа лакхъе, халкъа вахара хьал дIахо а айде, обороноспособность чIоагIъе лерхI цар тIа, яхаш.

Къамий Советеи Союза Советеи комиссей председателаша предложени оттайир СССР Министрий Совето хьачуенна кердача шера мехка халкъа боахам дегIабоалабара плани бюджети доагIаш дола хувцамаш, тIатохараш а тIехьа чIоагIйойла, аьнна.

Цул тIехьагIа докладах пренеш йолаелар. Советски наха хIама хьадеш хьегача къин шерра сурт оттадир депутаташа шоаш лоацца, цхьабакъда, къаьгга къамаьлаш деш. ХьатIадоагIача шера кхы а кердагIча, лакхехьарча лагIа тIа йоалаш лакхлургья мехка экономика, кхы а дIаьхегIа хургда духовни вахар. Депутаташа дувц КПСС XXII съезда решенеш Iаламате чIоагIа дог гIоздаьнна кхоачашъеча предприятей, колхозий, совхозий коллективех.

Пренеех къамаьлаш даьраша белгалдаьккхар, КПСС XXII съездо марксизма - ленинизма хийра йола Сталина культ личности хаьдда харцъяри партийни вахара ленински нормаш, партеи паччахьалкхени ерригача звеношка коллективни хьалхлелаяра принципаш юхаметтаоттае а уж дIахо дегIайоалае а парте тIаийца гIулакхаши советски халкъо дизза могадар. Молотова, Маленкова, Кагановича, кхыча фракционерий антипартийни группа гучаяккхарои из цIенъяь идейни йохаяь дIаяккхарои цIаккха ца хиннача тайпара халкъа инициатива политически а къахьегама а хьинар лакхде шерра никъ хьабийлар.

7 декабре Союза Советеи Къамий Советеи къаьст-къаьста йолча заседанешка дIахо а йийцар 1962 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара паччахьалкхен плани СССР паччахьалкхен бюджети.

XXII съездо белгалдаьха сийлахь-доккхий гIулакхаш кхоачашдара тIехьа дерригача халкъо лоаттабеча къовсама ала тIа-тIа чIоагIагIа сийрдабоалаш латт, — аьлар Союза Совета заседане депутата **Р. Курбанова** (Узбекски ССР). Семилетка йистейоалаш 4 миллион тоннага кхоачаш боамби баккха декхар оттадаьд республика къахьегамхоша. Узбекски халкъо хIанззехьа а из Iалаьмате чIоагIа мах бола культура США-гара дIайиккхача дерригача капиталистически мехкаша цхьана йоаккхачул дукхагIа йоакхх. ХIанззехьа а 50 мехка ший продукци кхухьийташ йола промышленность дегIаахара кердача шера Iалаьмате дика перспективаш я.

Депутата **А. И. Золова** (Белорусски ССР) йоах, семилетка ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа, коммунизма материально-технически база сихагIа хьаяра тIехьа лоаттаеча яхье хьахиннад оборудованена болхлоша шоаш гIулакх дарга довлар, хIара балха моттиге технически прогресс яра тIехьа, хIара болхлочо геттара дика продукци арахецара, проектни мощносташ ханал хьалхагIа Iомаяра тIехьа лоаттабу къовсам санна дола новатораша патриотически дIадоладаь гIулакхаш. 1958 шера хинначул 26,9 процент дукхагIа промышленни производства объем лакхъе ворхI шера плана проектах оттадаьчул укх шера 40 процент лакхлургья Белорусе. Юрта боахами халкъа эша товараш ду доакъоши чехкагIа дегIадоаладе декхар оттадаьд.

Трибуна тIа ва Туркмене викал. Укх шера хинначул 1962 шера республика валовой продукце объем 8,7 процент лакхлургья, йоах **Н. Байрамова.** 12,7 процент дукхагIа доаккхаргда хьатIадоагIача шера мехкдаьтта. Иштта лакхача темпаша йиш хулийтаргья промышленноста цу даькъе семилетка 1963 шерехь а кхоачашъе.

Берригача мехкаца цхьана шерагара шерага низ совбоалаш, йIаьхегIа хулаш, тоалуш хьайоагIа Шахтерски край, аьлар Къамий Совета заседане депутата **И. Л. Замура.** Мехка дукхагIа кIора, металл, химически а кхыйола а продукци ялар духьа производственни кхоачамех дикагIа пайда эцара, технически прогресс яра тIехьа къовсам лоаттабеш ба Донбасса къахьегамхой.

Дикка овсарле йолаш къахьега йиш хиларал совнагIа, шоай кхетамаш, балха говзал лакхъяра а культурни салаIара а эша хьалаш Iалашду къахьегамхошта, йоах депутата Замура. Общественни фондий чотах тIехьтIехьа дукхагIа Iалашду къахьегамхой материальни а духовни а хьашташ.

Производстве болх беча нахах 80 процент кхалнах а болаш йолча тха предприяте къаьстта дукха лоархIам болаш да технически прогресс сихъелга, аьлар ше къамаьл деча хана Ташкентски текстильни комбината шоллагIча ткацки фабрика мастера, депутата **Н. А. Игнатовас.** Семилетка йолаелча денз дуккхача оборудованена модернизаци яьй комбинате, 1700 совгIа керда станоки машини оттаяьй. ТIагIертта механизаци ю халача балхашта. Берий учрежденеш дукхагIа хьалъе езаш хилар дийцар дIахо депутата.

Сага йоакхо елга сессе керттера уйла тIайохийташ да. ГIадвугаш а белгалдоалаш а дола вай ханара гIулакх да, йоах ше къамаьл деш ВЦСПС секретара нов. **Л. Н. Соловьева,** социальни страхованена эшараштa хьахецаш дола ахча даим тIадетталуш хилар. Болхлой, гIулакхерча наьха, колхозхой материальни хьал-торо лакхъяра йола йоккха фактор хиннай цунах. ВЦСПС секретара хоам бу, паччахьалкхено пенсеш далара, санаторно-курортни гIулакхашта, туризм вIаштIехьъяккхара, берашка аьхки салаIийтара, къахьегамхошта кхы тайпа гIулакхаш дара хьахецаш дола ахча тIадоагIача шера 8,5 миллиард сом хIана хилац аьнна хургда. Из соахка хинначул 500 миллион сом хIана дац аьнна дукхагIа да.

Вай ворхI шера план дикача оагIорахьара йовзийташ дувц ораторо йоалаяьча цифраша, герз дукхагIа хьадар духьа ца а лоаттаеш, воай халкъий вахар тоадар духьа лоаттае вай аьнна, Советски Союзо капиталистически дуненга енна хьдда предложени из хиларах тарра.

Халкъа боахама декхараш кхоачашдара боккха лоархIам болаш я, йоах ораторо, социалистически яхьи цун лакхехьара форма — коммунистически къахьегама тIехьара болами. ХIанз цунна юкъе дакъа лоацаш бола нах 20 миллион сагага дIакхаьчаб. Мах баь варгвоацаш селла боккха лоархIам болаш ба из вай ханара дика болам коммунистически общества саг хьалкхевара.

Экономикеи культуреи дегIаяра тешал деш йолча цифрайи фактайи цIераш а йоахаш, ораторaша дувц тайп-тайпара кхоачамбоацараш а, уж дIадоахаргдола наькъаш а. Къаьстта дукха хIамаш хьадехар СССР Госпланагареи Госэкономсоветагареи. Критика йора совнархозашта, цхьайолча предприятешта, проектни организацешта.

Къамаьлаш деча хана массава цхьатарра раьза волаш дувцар ораторaша, 1962 шера халкъа боахама плана тIеи паччахьалкхен бюджета тIеи вай сийлахь-йоккхача Даьхен халкъа боахамеи культураи массадола доакъош дIахо чIоаггIа дегIадоагIаргдолга, халкъа йоакхо елга белгалдаккхар. Толаме коммунизмага хьош болча наькъа план кхоачаш а тIеххкхоачаш а яра шоай деррига низаш тIадохийтаргда советски наха.

(ТАСС).

* * *

МОСКВА, 8 декабрь. (ТАСС). КхоалагIа ди да пхезлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессе Кремле болх бу. Iуйрийна палатай къаьст-къаьстача заседанешка дIахо а пренеш хилар ден повестка хьалхарчеи шоллагIчеи пунктай хьакъехьа: 1962 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара йолча Паччахьалкхен плана хьакъехьа, 1962 шера СССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьа, 1960 шера Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьа.

Союза Совета заседане пренешка къамаьлаш дир: **А. Я. Лузгина** (Белорусски ССР), **В. Г. Агибалова** (Архангельски область), **И. Ф. Сеницина** (Волгоградски область), **А. П. Лупана** (Молдавски ССР), **П. Я. Афанасьева** (Магадански область), **А. М. Годяева** (Горьковски область), **А. А. Морозова** (Украински ССР).

Къамий Совета заседане къамаьлаш дир: **В. И. Растягаева** (Удмуртски АССР), электростанцеш хьалъяра министра **И. Т. Новикова, П. С. Прокконена** (Карельски АССР), **М. Г. Гайрбекова** (Нохч-ГIалгIай АССР), **С. И. Кувыкина** (Башкирски АССР). **У. К. Вахабова** (Узбекски ССР), **Н. Я. Рыбникова** (Бурятски АССР).

Цунца докладашта тIехьара пренеш чакхйоал.

* * *

12 сахьати 30 минути яьлча Йоккхача Кремлевски Двореце цхьана заседани хилар Союза Советеи Къамий Советеи.

Дош хаддаш къамаьл ду СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СССР Госплана председатела, депутата **В. Н. Новикова,** Цул тIехьагIа Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш тIаэц 1962 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара йолча Паччахьалкхен плана хьакъехьара Закон.

СССР финансай министра, депутата **В. Ф. Гарбузова** дош хаддаш къамаьл даьчул тIехьагIа 1962 шера СССР Паччахьалкхен бюджет чIоагIъелга дувца йолаелар сесси. Палатай бюджетни комиссешеи Къамий Совета Экономически комиссеи яь поправкаш юкъе а хьош, семилетка диълагIча шера оттаяь мехка бюджет чIоагIъю.

Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш тIаэц 1962 шера ССР Союза Паччахьалкхен бюджета хьакъехьара Закони 1960 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет чIоагIъяра хьакъехьара соцами.

Цул тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума указаш чIоагIделга дувца йолалу сесси. Цу дешах лаьца доклад йир СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара, депутата **М. П. Георгадзе.**

Казахски ССР дуккхача депутаташа еннача предложенех сессе чIоагIдир хIанз Казахски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель вола, депутат **И. Шарипов** СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместителалла хьожавар.

Эстонски ССР депутаташа еннача предложенех **И. Г. Эйхфельд** мукъавоалийт СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместитела декхарех. СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместителалла чIоагIву Эстонски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель вола, депутат **А. А. Мюрисеп.**

СССР Министрий Совето хьачубаларах сессе чIоагIду **В. Е. Бойко** СССР Министрий Совета чуйоагIача Iаьржачеи бесаш долчеи металлургена йолча Паччахьалкхен комитета председателалла, СССР министралла хьожавелгеи **Н. В. Мельников** СССР Министрий Совета чуйоагIача йоагоча хIамай промышленноста йолча Паччахьалкхен комитета председателалла, СССР министралла хьожавелгеи.

Цхьана хиннача заседане палаташа къаьст-къаьста голосовани а еш СССР Лакхехьарча Совето чIоагIдир сессешта юкъерча хана тIаийца хинна СССР Лакхехьарча Совета Президиума указаш.

* * *

16 сахьат даьлча Йоккхача Кремлевски Двореце цхьана заседани яра цIаькха а вIашагIкхийтар Союза Совети Къамий Совети.

Председатела истола юхера моттигаш дIалувц — Союза Совета председатела, депутата **П. П. Лобанова,** Къамий Совета председатела, депутата **Я. В. Пейве,** цар заместителаша. Ложашка ба СССР Лакхехьарча Совета Президиума членаш, министраш.

Къаьсттача ложашка ба советскии доазол дехьарчеи кепа йоазоний викалаш.

Председателал деш волча Союза Совета председатела, депутата **П. П. Лобанова** дош лу Союза Совета законодательни предложенеш телача комиссе председатела, депутата **Д. С. Полянскена.** Цо доклад ю ССР Союзеи союзни республикайи граждански законодательства Основай проекта хьакъехьа. Цул тIехьагIа сессе ладувгI Къамий Совета законодательни предложенеш увттаеча комиссе председатела, депутата **Д. Расулова** яьча ССР Союзеи союзни республикайи граждански судопроизводства Основай проекта хьакъехьарча докладага.

Депутаташа Д. С. Полянскеи Д. Расуловеи яьча докладашта тIехьа хиннача пренешка къамаьлаш дир **А. Г. Крылова** (Москва), **К. Кондучаловас** (Киргизски ССР), **Р. М. Комахидзес** (Аджарски АССР), юридически Iилмай доктора, профессора **С. Н. Братуса** — юридически Iилмай Ерригсоюзни института директора заместитела.

Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш тIаэц ССР Союзеи союзни республикайи граждански законодательства Основаш чIоагIъяра хьакъехьара Закони ССР Союзеи союзни республикайи граждански судопроизводства Основаш чIоагIъяра хьакъехьара Закони.

Тахан палатай цхьана заседанеш йолча хана цига тIахилар новкъостий **Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, Ш. Р. Рашидов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, Б. Н. Пономарев, И. В. Спиридонов, А. Н. Шелепин.** Депутаташеи хьаьшашеи чIоаггIа, дIаьхдаь тIоараш а детташ тIаийцар Коммунистически партеи Советски правительстваи кулгалхой.

СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессе ший болх йистебаьккхар.

(ТАСС).

ЗЯБЬ АХАРА—КЪАЬСТТА ТЕРКО

Парте дIа ма деххара лаьттах дукхагIа пайда эцара, дIадувш дола ялаташ дикагIа хьувкъийтара боккхача лоархIамера гIулакх да ханнахьа зябь ахар.

Еррига техника ялаташ чуийца яьнна мукъа яле а зябь оахилга Iалаьмате во леладу МагIалбика района «Кавказ» яхача колхозе (председатель нов. Бирюков). Планах кхо эзари бIаь гектар лаьтта аха дезача, районера хоам мабарра, укхаза хIанз а 2123 гектар мара аьхаяц. Белгалдаккха дезаш да цхьоалагIча декабре кхоаччаш колхозе 2047 гектар лаьтта аьха хинналга. Укх тIеххьарча, Iалаьмате дика лаьттача, 4—5 дийнахьа «Кавказ» яхача колхозе аьхад... 76 гектар лаьтта.

Механизаторий болх кхетамца вIаштIехьбаьккхача «Ингушский» совхозе цу юкъагIа эзар гаргга гектар зябь аьхай. ЦхьоалагIча декабре кхоаччаш деррига а 688 гектар мара лаьтта аьхадацар совхозе.

Планах ялхи ахи эзар гектар зябь аха еза совхоза. Цудухьа, махулла сихагIа уж балхаш чакхдахара кхы а чIоагIагIа терко е еза цу гIулакха.

ХIанз эггара кертерадар да техниках бизза пайда эцар. Ха эттача хана ден а бус а лаьташ оахаш хила еза еррига трактораш. ЛерттIа йоакхо е еза механизаторий, мел эшачунца уж Iалашбе беза.

Семилетка диълагIча шера дIа мел дувргдола ялаташ духхьал зяба тIа дIаде деза. Из гIулакх дизза кхоачашдара оарцагIбовла беза МагIалбика района а боахамий а кулгалхой. Цо мара торо хулийтаргьяц культураш дика хьувкъае.

М. МУСАЕВ.

Лакхарча боараме лелабу лекционни болх

КПСС Курчалоевски райкомо боккхача лоархIамера гIулакх лоархI кулгалдеча болхлоша пропагандистски балха юкъе дакъа лацар. Оаха вIаштIехьдаьккхад кулгалхоша хIара колхозе, ферме, производственни бригаде, промышленни предприяте докладаши беседаши ешаргйола гIулакх.

Практико хьахьекхад, иштта беча пропагандистски балхо кулгалхоштеи къахьегамхоштеи юкъера бувзам чIоагIбеш хилар, бахача наьха хьашташ дикагIа довзаш хилар.

«Чечингстрой» треста СМУ коллектив я Курчалой районни больницена ши этаж йола цIенош хьалдеш. ГIишлош хьалъераша дош деннадар декабрь бутт юкъекхачалехьа больница йистеяккха, аьнна. ХIанз шоай махулла из дош кхоачашде гIерташ къахьегаш ба гIишлош хьалъераш.

Ноябрь бетта юххе СМУ болхлошта аз йир парте XXII съезда балха хьакъехьа доклад. Доклад яьнначул тIехьагIа съезда материалех а шоай балхах а тайп-тайпара хаттараш дир сога. Гучадаьлар, наькъаш во хилар бахьан долаш, гIишлон материалаш хан-ханнахьа хьатIа ца кхахьар, хIаьта цIенош йиллача хана хьалдаь ца дала мегащ дар. Укхаза корабир гIишлоний материалаш тIаозара никъ. ГIишлош хьалъераша лаьрхIар Ленина цIерахча колхозера трактора тIехьатувса аьшка соалоз а йоалаяь, царца гIишлоний материалаш тIаоза. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар ший ханнахьа больницен цIенош хьалдаь даха.

Кулгалдеш бола болхлой хьалхагIа а хулар докладаши беседаши еш. Бакъда, хIанз санна хан-ханнахьа дика кийчъяцар докладаш. ЛерттIа из болх кулгалдеча болхлошкара дIабехаш яцар КПСС райком а.

КПСС XXII-ча съездо парте райкомашта хьалхашка пропагандистски болх тоабара хьакъехьара декхараш оттадаьд. Цудухьа кулгалдеш болча болхлошта практически новкъостал а деш дIаболабаьб наха юкъе беш бола кхетама болх тха райкомо. Лектораштеи докладчикаштеи лаьрхIа бетта шозза инструктивни совещанеши семинараши ю. Цига еш теоретически дешаех йола лекцеш, района боахама-политически декхараш кхоачашдара хьакъехьа районе хьалхле лелаеча болхлоша докладаш ю, лекционни балха опыт дIаюха эц.

Цу тайпарча балхах боккха пайда боал кулгалдеча болхлошта лекцешка кийчлуча хана. Ешаш йола лекцеши докладаши дукхагIча даькъе сакъердаме а лакхарча идейно-политически боараме а хул. Белгалде доагIаш да кулгалдеча болхлочо ше ешаш йола лекци предприяте, колхоза коллективашта, хIаьта иштта района хьалхашка лаьттача декхарашца айхха бувзам болаш ешаш хилар.

Районе шерагIа даржаш латт парте XXII-ча съездо белгалъяьча лоархIамерча проблемаех лекцеши докладаши елга. Къахьегамхошта чIоаггIа хьаштдолаш я «КПСС XXII-гIа съезд — коммунизм хьалъерий съезд», «Коммунизм — партеи советски халкъеи лоархIамегIа дола де лерхIар», «Сенцаб дунен социалистически система низи цун лоархIами», «Общественни къахьегама овсарле лакхъяр — коммунизм хьалъяра керттера хьал», иштта кхыйола а темаш.

Коммунистически уйланца керда саг хьалкхевар чоалхане а хала а декхар да, хIаьта дIаяхача замах юхедисаращца чIоаггIа къовсам лоаттабеш кхоачашде дезаш а да. Цунга хьежжа тоабу тха райкомо ший пропагандистски болх. Дукха еш тха районе тунеядствана, корта бохо малараш мелара, хулиганствана, иштта кхыдолча обществана хийра долча воча гIулакхашта духьал ерзаяь йола докладаши лекцеши.

ЧIоаггIа новкъостал ду лекторашеи докладчикашеи юххьанцарча партийни организацешта. Тха районе лоархIамегIа дарех дакъа да юрта боахам. Цудухьа партийни организацей теркам дукхагIа тIаберзабу дIахо юрта боахама производство дегIайоалаяра. Алхха октябреи ноябреи бетташка районерча колхозникашта йийшай тайп-тайпарча юрта боахама темаех 150 совгIа лекции доклади, 40 совгIа доклад яьй парте XXII-ча съезда балха итогехи хьалхашка латтача декхарехи лаьца. Парте райкомо хадданза терко еш леладу кулгалдеча болхлоша хан-ханнахьа къахьегамхошта цар тIаийца декхараш мишта кхоачашду дIахайтара гIулакх. Цо торо хулийт ладувгIаш барий де дезар а кхоачашдаьр а мишта латт кхетаде.

Цхьабакъда, нийса хургдацар лекционни болх тха районе кхоачамбоацараш доацаш вIаштIехьбаьккха ба аьлча. Кхоачамбоацараш долаш да. Цхьайолча хана докладаши лекцеши практически декхаращца ювзаш ешац. Цхьаболча кулгалдеча болхлоша кIезига ду къахьегамхошта хьалхашка къамаьлаш, хIаьта докладаши лекцеши моттигерча гIулакхашца ювзаш, гойтара пособех пайда эцаш ешац.

Уж кхоачамбоацараш сихха дIададахар да парте райкома хьалхашка латта декхар, хIаьта цо торо хулийтаргья КПСС XXII-ча съезда идеяш маярра кхета а еш кIоаргга берригача къахьегамхоша Iомаелга вIаштIехьдаккха.

В. БЕЛЕЦКИЙ,
КПСС Курчалоевски райкома секретарь, «Сердало» газета штате йоацача пропаганда отдела член.

Нефтемаслозавода ремонтни участка рационализатораршта юкъе дикагIа вола рационализатор ва слесарь Кульгов Алексей. Боккха пайда а луш 8 рационализаторски предложени еннай цо ер шу доладелча денз.

Иштта дика болх барах Сийлен доска тIа ваьккхав Кульгов.

СУРТА ТIА: слесарь Кульгов Алексей И. ПЛИЕВА тексти сурти.

МЕХКДАЬТТАХОЙ КОТАЛО

Нохч-ГIалгIай совнархоза чуйоагIача мехкдаьтта доаккхачеи газовии промышленноста Управлене коллективо ханал хьалха, 8-ча декабре, кхоачашъяьй мехкдаьттеи гази яккхара укх шера план.

Хьалха латтарий мугIаращца я шера план 22 ноябре кхоачашъяь «Малгобекнефть» НПУ.

1961 шера ерригача Управлене гIолла дийнахь-буси доаккха мехкдаьтта 1960 шераца нийсдича хинначул 14 проценти газ 35 проценти лакхденнад.

Мехкдаьтта доаккхача промышленносте укх шера а дIабахача итт бетта цхьан болхлочо даьккха мехкдаьтта тоннашца лаьрхIача планах лийрхIачул 7,1 процент дукхагIа лакхъяьй къахьегама овсарле. Мехкдаьттагеи газагеи дIабода мах лохбарах цу юкъагIа 800 эзар сом кхоаьд.

Мехкдаьттеи гази яккхара план тIеххкхоачашъе вIаштIехьдаьннад дукха мехкдаьтта луш йола мелови скважинаш балха юкъейоалаярах, дукха геолого-технически гIулаккаш чакхдахарах, мехкдаьтта доаккхача балхашта автоматизаци ярах.

Е. ГУБАНОВА,
мехкдаьттеи гази йоаккхача промышленноста Управлене планови отдела начальника декхараш кхоачашдер.

Актюбински область. Дунен тIа эггара йIаьхагIа, 2200 километр йолча Газли-Урал яхача газопроводе изоляци е а турбаш чуяхка а йолаяьй. «Бензинопроводстрой» треста № 3 йолча гIишлошъеча управлене Актюбински областа къулбехьа балхаш деча механизированни колонне шу йистедаллалца йолча хана хьалхара 35 километр йола магистраль е декхар тIаийцад.

«Нефтепроводмонтаж» треста № 7 йолча гIишлошъеча-монтажни управлене а цу ханна къилбаседе болх бу.

Геттара дика толамаш доах укхаза электросварщика комсомольца Р. Мулоянова. ХIара денна задани цкъаи ахаззеи кхоачашъю цо.

Сурта тIа: Р. Мулоянов.

Д. Карачупа сурт.

ТАСС фотохроника.

Къахьегама вахте

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода йоккха коллектив коммунистически къахьегама предприяти, аьна цIи яккхара къовсам лоаттабеш я. Къаьстта дика къахьег мехкдаьтта чакхдоахараша семилетка кхоалагIча шера. Завода коллективана юкъе дукхагIа йолча бригадай, установкай къахьегамхошта коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи еннай.

Продукци арахецара 1961-ча шера план толамца кхоачашъеш латт заводо. Цхьабакъда, хIанзале а дукха коллективаш я тIадоагIача шера чотах болх беш. Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе хьалхарчарца шера план кхоачашъяьй № 25-1 йолча коммунистически къахьегама установка болхлоша. Дика болх барца белгалбаьннаб толашагIа бола операторш Г. Свищев, И. Кузин, Б. Жуков. Оттаяьча планал цхьа процент дукхагIа бедалах продукт къоастаю говзача оператораша. Итташ килограммаш серни кислота, щелочь, аммиак кхояьй цар.

Шера план сийленца кхоачаш а яь хIанз а Коммунистически парте XXII-ча съезда сийна къахьегама вахте латт № 43-4 йолча установка коллектив а. Укх тIеххьарча хана дикка тоаеннай арахецача продукце дикал.

Семилетка диълагIча шера чотах бIаьш тоннаш дикагIа йола продукци арахийцай № 25-2 йолча установка болхлоша.

ХIанз заводе мел йолча участкашка, установкашка, бригадашка боккхача безамца Iомаю КПСС исторически XXII-ча съезда материалаш, парте керда Программа.

ТIадоагIача шера де дезараш хIанззе а белгалдоахаш ба мехкдаьтта чакхдоахараш. Цар лерхI семилетка диълагIча шера кхы а хьинарегIа къахьега, шоай декхараш толамца кхоачашде.

Р. ХОЛОВ.

КЕРДА ТОРОНАШ ГУЧАЙОАХ КОММУНИСТАША

Укх деношка Грознерча химически заводе партийни собрани хилар. КПСС XXII съезда балха итогехи парторганизацена хьалхашка латтача декхарехи доклад йир парторганизаце секретара В. Павленко.

Нов. Павленко яь доклад йийца яьнначул тIехьагIа завода ерригача цехашкарча коллективаша даьха толамаш, балха юкъе дола кхоачамбоацараш, дIахо йодача хана парте XXII съезда исторически решенеш кхоачашъяра партийнии комсомольскии организацеша де дезараш белгалдаьхар собране хиннараша.

А. ПУХОВИЦКИЙ.

Къахьегамхоша язду

Дика тоаяьй поселок

Цхьан хана контора чуйолеи нах бахеи массехк цIа мара дацар Грозненски районерча «Аргунский» совхозе. Совхоза экономика, боахам дегIабарга хьежжа тоаеннай юрт, тоаденнад цига бахача наьха вахар.

Хьалдаьд доккхий цIенош, гаьнаш егIа тоаяьй совхоза поселка улицаш. Болхлой ерригача квартирашка саррахьа лоталу электрически лампаш. Укхаза болх беш я тикаш, бувзама отделени, библиотека, сберегательни касса.

Поселке хьайийлай клуб. ХIара сайрийна цига гуллу дукха кагирхой, царна деша шортта газеташ, журналаш да, сакъердаме сайренаш хул. Укхаза я хоза кийчъяь «Нохч-ГIалгIайчен маякаш», «Вай совхоза маякаш» яха стендаш. Iана замалахь болх бара а дика кийчъяьй клуб. Кхоачам хиллал Iалашъяьй йоаго хIама.

ХIара ди тIехьагIа тоалуш, хозлуш йоагIа совхоза поселок.

Ю. БАЗГИЕВ,
хьехархо.

Маца тоадергда наькъаш

Вай республике йоккхагIа ярех юрт я Шаьла, хIаьта районни центр а я из.

1957 шера денз дукха гIишлош хьалъяь а иштта кхыдола гIулакхаш даь а хозъяьй шаьлахоша шоай юрт. Цхьабакъда, уж дерригa гIулакхаш толхадаьд юрта тоадаь наькъаш ца хиларо. Цига эггара йоккхагIа лоархIаш улица я Ленина цIерах яр. Цу улица тIа бIаргаго йиш я хих диза латтача кIоагашка дIа а ца йохалуш яхкийса йоахка автомашинаш. Кхы а ийрчагIа гIулакх латт юрта йистошкарча улицашка. Каста бIаргаго йиш я цига цамогаш бола нах дIа-юха кхувла скори помоща машинаш унахочоа дIа наIарга яха йиш йоацаш, гаьнна сеце латташ, е хоттала яхкийсе йоахкаш.

Хеталу, вац-теш Шаьла цу гIулакхага хьажа декхарийла волаш саг. Маца тоаде лерхIтеш Шаьларча улицашкара наькъаш?

К. ЧОКАЕВ,
Нохч-ГIалгIай Iилма-тохкама истореи, меттеи, литератураи, экономикаи института Iилман болхло.

АЙБЕ БЕЗА АТЕИСТИЧЕСКИ ПРОПАГАНДА БОАРАМ

Укх деношка политическии Iилмайи хьехамаш доаржадара общества Наьсарен района отделене КПСС райкома пропагандаи агитацеи отделаца цхьана КПСС XXII съезда исторически материалаш дIайовзийтара хетадаь лектораршта-агитатораршта хьалхашка латта декхараш дувцаш лектора ди дир. Цу дешах лаьца доклад йир политически Iилмайи хьехамаш доаржадара общества районни отделене бехктокхамерча секретара нов. Смирнова.

Районе Iилма-атеистически пропаганда болх дIахо тоабара хьакъехьа доклад йир КПСС райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи нов. Кокурхаева. Цо белгалдаьккхар культпросветучреждеи, школай, иштта кхыйолча учреждеией болхлоша районе бахача наха юкъе атеистически пропаганда мела лелаеш хилар. Районерча лектораршта хьалхашка латта керттера декхараш а дийцар докладчика.

Н. ПАШЕННЫХ.

КЪАМАН ЭГОИЗМАХИ КЪАМАН ДЕГА УЙЛАЕХИ

«Коммунисташа шоай керттерадарех декхар лоархI беррига къахьегамхой интернационализмаи социалистически патриотизмаи уйланца, молагIча тайпара яле а национализмацеи шовинизмацеи машар хургбоацача кхетамца кхебар... Национализманеи къаман эгоизманеи духьал а латташ, коммунисташа цунца цхьана массе хана чIоаггIа терко ю наьха къаман гIулакхий».

(Советски Союза Коммунистически парте Программа тIара).

Из ваьв Европаи Азеи доазош вIашагIкхеттача, Аварски Койсу Iодолалучча. Из яьй Москве — Арбате. Уж шиъ мари сесаги а хинна даха хайначул тIехьагIа шоай йиIиг хилча, Маша аьнна эрсий цIи тиллар цар цунах! Гамзатов Расула цхьан стихотворене тIа дувццача тайпара, фронте хиннача эрсий медсестрай цIи тиллаяле а, е Мария яха эрсий цIи — лоаман наьха Марем яха цIи морг йоландаь тиллаяле а. ХIаьта, шоай йиIигах иштта цIи тилларца шинна а къаман дега уйлаш цхьатарра лархIа гIийрта хургба мари сесаги.

Кхо шу доаллашехьа а наьна меттала хабар дувца яьлар Маша. Цо селла цIена, хоза, безаме из дувцаш доккхал даь вала а магацар даьна.

БIаьсти дIайоаллаш самолетаца легендаца ювцача Гунибе йигар зIамига Маша. Къавенна юххе ваха даь-да волча. Эрсий мел дола хIама — халкъ а, цун культура а, мотт а, эрсий йоI а, кхыметтел цун цIи а — дезаденна волча даьна лайра, мелла аьлча а, Машас лоаман наьха мотт а Iомабелга.

Йоахар: къаман дега уйлаш... Ер я кхыча оперера, «Наьна мотт» яхача стихотворене автора А. Муталибова вIашагIъелла ария. Городе венав лоаман саг, дика дийша, кхыметтел поэт а волаш вола саг. Дагестане долаш долчча тайпара, поезда тIара Iовоаллашехьа а духхьал ший мехкахочун цIагIа чувода из. ВIашагIкхет, дIа-юха хаттар ду: «Ассалам Iалейкум!» — «Ва Iалейкум салам!», дахар-денар а дийцар. Даь къамаьл-м шоай, наьна меттала дар. Цигга, мишта йоал а ца ховш, да волча ена чуяьлар фусам-даь йоI — хIаьта дас цунга эрсий металла аьлар (из къа да), шоашта чай да, аьнна. Мичара боагIа ца ховш кертах кхера кхийтача санна хийтар хьаьша. ВаггIача кхоссавелар, бIаргаш дорхделар, цIаьхха шийна «халахетар» хилча санна а хийтта, чIоаггIа йист а хинна аьлар цо: «Хьо а лоаман саг ва, со а лоаман саг ва, хьа йоI а — лоаман нахах саг я, — тIаккха шоай наьна мотт тIехьашка мишта кхувс оаш?».

Уж а къаман дега уйлаш я? ТIагIоллара хьежача-м я. Къаман дега уйлаш бIаьстан юхьера зизаш моргаш я. Нокхараша модз-гулду цар тIара. Зизаш тIара дохьаж мара ца гулдеш йола жуккаргаш а ма хулий!

Эгоизм! В. Дала укх тайпара баьшхаб цун чулоацам: «...Ше мара кхы саг ца везар, ший бала мара, кхы сага бала ца хилар, кхычар терко ца яр».

Къаман эгоизм яхар, боккъалдар аьлча, дукхагIа оамалех латташ а дуккхача тайпара а гIулакх да: зуламеи реакционнии. Цунах доаллаш цхьаькха а да кхераме хIама: къаман оамалехьа дикагIа товргйола костюм малагIа я а хьожаш хIиллана тIайийха лелаяр.

Бакъдар аьлча, сийрда бIарги чIоагIа сакхетами болаш говза хаьхо хила веза цу къаман костюма че боалла эгоизма орг теркалбе йиш хилара.

Бакъда, «хаьхочун» хила еза еррига говзал я «температурни хьалашка» хьежжа ший оамалаш хувцаш йола ши духь лелаю къаман дега уйлаш йовза хар. Ший критически боарамашка диллача хин хьисапе да уж. Цкъа Iы хулаш а тIаккха ша беш а. БIаь градусага кхоачаш температура лакхйича — дега уйлашцара къаман чулоацам бов. Къамий дега уйлай коачача телацара еррига йIовхал, цхьаккха градусилг а ца юташ дIаьккхача,— уж дега уйлаш гIораергьяр, хIаьта къаман дега уйлашеи эгоизмаи цхьан гома чу доллаpгдар къам.

Шелал а йIовхал а тIая йиш йолаш торонаш йоахк къаман дега уйлаех. Цу торонех пайда эц капитализмо. Из бокъонца хьааьннад, капитализм йолча хана къамашта юкъе гIайнаш чIоагIагIа увттадара, ший къаманчул дIахо кхы терко йоацача, эгоизма наькъашца дегIаух къамаш, аьнна белгалдаьккхача КПСС Программа тIа.

Кхы тайпа да гIулакх социализм йолча хана. Вай мехка Советски Iаьдал чIоагIдаларца, къаман дега уйлаш цIераи шелалаи тIера хьаяьхар. Керда фо долча, малх хьежача моттиге дIайихьар уж.

Ший Программа чакхъяккхар духьа лоаттабеча къовсаме деррига халкъаш цхьатарра нийсдир вай парте, озабезамаш цIендаь дIадаьхар. Парте шоллагIча Программо тIахьехам баьб «...тоIадаь даьхкача е цхьатарра бокъонаш йоацаш хиннача къамех болча къахьегамхоех йоахкача къаьнарча къамий дега уйлашка къаьстта чIоагIа лоралуш а къаьстта чIоагIа терко еш а хьажанза дарг ца хилар» дага кхаба, аьнна.

Цига аьннад: къаьстта чIоагIа, къаьстта чIоагIа!

Дуккхача шерашкахь, парте шоллагIа Программа хиннача хана, эрсий болхлой классо — цунна чIоаггIа сий а долаш — чIоагIа терко йора нахах йоахкача дега уйлай. Цунах вайна гу: уж уйлаш хиланза ца йоалаш хьахиннай. Цхьан полюсера эгоизма шаш дешад. Iанарца дIабахаб вокх полюсера тхьовра хинна цатешам. ТоIабаь баьхкараш алхха «машар» баь Iийнабац шоаш тоIабаь боахкабаьрашца. Царех шоай лоIамах а чIоагIа гIадбаха а цхьа дезал хиннаб — дуккха къамаш даха Советски пачхахьалкхе. Кхы юхачудоагIаргдоацаш наьха сахкетам чура дIадахад советски сага дог кхардам хулаш дола дешаш: нах тоIабаь боахкабер, наха тоIаваь воаллавер.

Кавказа, Севера, Дальни Востока халкъаш шоай къамий цхьан уйлашца диса Iийнадац, шоай зIамигача хин тоатолгал дикагIа лоархI цар массане юкъара фордаши океанаши. Цар шоаш вий кхайкаяьй «къаьнача Iаьдалах юхейисача къамий акхача дега уйлашта» а къамий эгоизмана а, цу тайппара кхыча халкъашта шоаш гаьна доахаш мелдолча хIамаех, дIахьалхашкахьа ахара новкъарле еш мел долча хIамаех мукъа а дувлаш. ДIаегIача гаьно сом дукхагIа малой цун хена гонахье говзагIа ахкарга, йокъаенна ткъоврош дIаяха, соахкарча гIанех уж цIенъе харга хьежжа.

«Известей» анкета тIа оттадаьча хаттара Стальски Сулеймана денна поэтически образни жоп дагадоагIа: личность тоаялара эша хьалаш дий вай мехка? Метафора хьисапе шерра маIан деш масал доаладир поэто: «Тесса йита беш хиннай йокъало лаьттанцара хьоанал хьал па ялийтарах йокъалуш, тедаш, кеглуш латташ. Из беш цIенъяь, тоаяь хьалъоттаяьй вай Iаьдало. Цу бешара хIара га гонахьара аьхка, зулам дерех, сов ткъовронгех цIенъяь я. ХIаьта хIанз дIахьежача, сона гу бIарга ца дайна хоза зиза теха, тоаенна, дукха летача сомех езъенна, хIараяр къаьст-къаьста ягIа гаьнаш».

Иштта ма йий доттагIал долча СССР халкъий беш а.

— Дагестанций хила а хиннад, долаш а да укх тайпара Iаьдал. ХьоашалгIа водачо шийца совгIат хьу. Цхьабакъда, хьалха дIаяхача хана, ший цIагIара доттагIчоа дахьа совгIат а ца корадоагIаш, даьсса палаза талсаш хьош хиннад лоамарочо ше хьоашалгIа водаш. ХIаьта ше хьоашалгIа а хинна дIаводаш къайлагIа доттагIчун цIагIа хьастамах хьалъохкаш хиннад уж. Цун маIан да: совгIат да вицвеннавац со, хьада хIама хиннадаларе, чудилла хургдар аз...

Кхы юха йоагIаргйоацаш дIаяхай исторически дегIадахкара гIулакха тIехьадиса халкъаш къаьна а керда а доттагIий болча даьссача тIормешца иха ха, кица тIа оалаш долчча тайпара, «хозалга хьежжа» мара хьоашал ца тохаш хинна ха. Хьалурхьа а эцаш — хIама дIа ца а луш. ХIанз хIара советски къам, кхыметтел эггара зIамагIа дар а, «бIарга ца дайнача тайпара хоза зиза теха да». ХIаране ший экономикереи культуререи дика хьийкъа сом чубахь, хIаране да кхычарна беркат даргдола хIамаш, уж чIоаггIа дог тийша а да: бIаь сом хулачул гIойле я, бIаь доттагIа хилар. ДIа ца даккхарал совгIа, хIанз материально а морально а хьаллоаттадеш дола ше ший йоакхо елга массаней а еча йоакхон цхьа дакъа хинна дIаэттад.

Доккха а зIамига а мел долча халкъашта бола хьокхам ба вай воккхагIа вола воша — эрсий халкъ. Кер биззалца хIама ца дуаш, диззалца наб ца еш дуккхаза а хиннад из дуккхача къамех болча ший вежарий хIама тоадар духьа. Цхьа бахьан доацаш дац къамий республикашта хьалхара баьхкача КПСС XXII-ча съезда делегаташа съезде шоаш къамаьлаш деш кIоаргга интернационализми гуманизми йолаш ше хилар хьахьекхача эрсий халкъа исторически лоархIам белгалбахар. Цо ший духьа доацаш новкъостал даьд мехкарча дерригача халкъашта геттара лоацача хана чухь хьалха латта социалистически къамаш царех дара, шоай суверенитети паччахьалкхеи цар хилийтара, шоай экономика, промышленность, хьалха латта юрта боахам, къаман социалистически культура цар хьаяра а дегIайоалаяра а.

Коммунистически парте ший кхоалагIча Программа тIа дIаяздаьд коммунистически кхоанен наIарга цхьатарра дIаэттача халкъашта юкъерча дега уйлашка хьахинна керда мелдар коммунистически мелдар. Къамий отношеней даькъе парте ший генеральни никъ а лерхIаш, деррига советски къамий экономикеи культуреи дIахо дегIайоалаергья, эггара хьалха, тIа-тIа дукхагIа вIашка доагIача халкъашта юкъерча доттагIалеи новкъосталеи наькъашца. КIоаргга интернациональни оамалехьа йолча коммунизма материально-технически базаца нийса тарлургья иззамо интернациональни йола СССР халкъий культура. Из хьаярга бода керттера никъ эггара хьалха социалистически чулоацам дегIабоалабаргеи къамий формаш мамогга эргайоахаш тоаяргеи гIолла вай халкъий культураш гаргаозар а вIаши дегIайоалаяр а.

Керда декхараш хьалхашка оттадаьчул тIехьагIа, къаьстта боккха лоархIам болаш да «моллагIа яле а йолча национализмахи шовинизмахи юхедисача а гучадувлача а гIулакхашта духьала, шоай цхьан къаман доазонашкеи бахьанашцеи баха, къаьнара гIулакхаш хьаллоаттадареи халкъий исторена юкъера социальни вIашдухьаленаш къайлакххахьареи уйланна духьала, коммунизм хьалъяра новкъарле еш долча Iаьдалаштеи оамалаштеи духьала» лира къовсам лоаттабар.

Кердача программни положенешка шоаш мадарра хьахоз 1913 шера: «моллагIча тайпара а къам дегIадоаладар духьа лоаттабу къовсам... — цхьанна оагIорахьара бац». Е 1916 шера: «зIамигача къаман социал-демократо къовсам лоаттабе беза мелкобуржуазни шоай цхьан къаман доазонал ара ца боалаш, цига чувенна, дIахорча дуненах дIахьада хилара духьала, бIарчча а массане юкъара а долчоа тIехьа, цхьанне хьашташ массане хьашташта тIатовжадара тIехьа» яхаш яздаь Ильича дешаш.

Бакъда, къаман эгоизми из къаьстта лоаттаделгеи пропискана юкъера дIадаьккхад. ТIаккха вай парте кхоалагIча Программа тIа кхы а хIана дувц къаман эгоизмана духьала лира къовсам лоаттабе беза яхаш? Дувц из балийна даьнна, шерра коммунизм хьалъе йолаяьча хана къаьстта кхераме зуламеи дола гIулакх леладеш бараш, багIаш цхьа ха а яькхе, юха а къоргашкара аратекха болалунда. Юрта

Iилмана карагIдаьннар—юрта боахама

КУЛЬТУРАШ ХЬУВКЪАЯРА ЛОАРХIАМЕ МОЛХАШ

Азербайджански Iилмай Академе почвоведенеи агрохимеи института органически удобреней лабораторе профессора Д. М. Гусейнова мехкдаьттах совъювлача хIамаех хьаеш йола НРВ яха молхаш яьхай.

Лаьтташ а климата хьалаш а бе-башха долча СССР дуккхача областашкеи республикашкеи баьккхача земо хьахьекхад агротехника кхыдола гIулакхаш а деш, кIеззига НРВ яха молхаш техача тайп-тайпарча юртбоахама культурай хьувкъам совбоалаш хилар: ялат —14—22 процент, силоса эша баьцаш — 15—20 а кхы дукхагIа а процент; нарсаш — 38—40 процент, помидораш— 40—50 процент, кабуц—15—20 процент, баклажанаш—11—32 процент, коартолаши харбазаши—20—21 процент.

Азербайджане а СССР-а кхыча республикашка а НРВ яха молхаш Iомаяра а балха юкъеяхьара а хьакъехьара материалаш яйзачул тIехьагIа культураш хьувкъаеча цу кердача молхаех Нохч-ГIалгIай республикерча хьалех юртбоахама культурашта пайда эцара йола торонаш йовза а профессорца Д. М. Гусейновца дагабовла а Азербайджански ССР Iилмай Академе баха нах хиннаб вайцигара, хIаьта тохкамаш дара шоашца уж молхаш хьа а енай цар.

Опытни станце доакъараш кхедара отдело укх шера Предгорни опытно-хьокхама боахаме чIоаггIа тохкамаш даьд хьажкIаш, доакъарий сорго, кхыйола культураш дегIайоалаяра а хьувкъаяра а НРВ яхача молхаша мел новкъостал ду хьожаш. Эзар гектар гаргга лаьтта къоастадаьдар цу гIулакха производственни опыташ яра.

ХIара кха шин даькъе декъа а декъаш яьй опыташ. Цхьан даькъ тIа 0,005 процент хий теха НРВ яха молхаш а юкъехьош дIайийнай культураш, хIаьта вокх даькъ тIа — молхаш а йоацаш, хьалхарча даькъа тIа миссел цIена хий а тохаш йийнай. ХIара даькъ тIа 50—60 гектар лаьтта дар. Цхьан даькъ тIа молхаш теха хийи вокх даькъ тIа молхаш тоханза дола цIена хийи «ЯК-12» яхача самолеташца дийттад. БIаьсти дIайийнача хьажкIашта НРВ яха молхаш тохилга ка боаккхача хана дир (июль бетта).

Тохкама хьажкIаш дIайийнача кхашка баьккхача земах гучадаьлар НРВ яхача молхаша хьажкIашка дукхагIа а сихагIа а дегI дахьийтилга, гIадамаш а хьажкIаш а дикагIа хьувкъийтилга.

НРВ яха молхаш техача кхай тIара уж ца техача кхай тIарчул 18—24 процент дукхагIа яьлар хьажкIаш.

Нов. Чикуева звено участке (кхоалагIа отделени) уж молхаш техача кхай тIара 27 процент дукхагIа хьажкIаш яьлар: молхаш техача меттера хIара гектара тIара фуалъяьхa 73,8 центнер яьлар, хIаьта молхаш ца техачара — 54,4 центнер мара яланзар. Катаева Хьасана участке НРВ яха молхаш техача хIара гектара тIара 73,3 центнер томараш тIехь хьажкIаш яьлар, молхаш ца техачара — 55,7 центнер. Молхаш тохарах, цу тайпара, 24 процент дукхагIа яьлар цига хьажкIаш.

Цул совнагIа белгалдаккха деза, НРВ яха молхаш техача лаьтта хьажкIаш йоккхагIа хулаш хилар: молхаш техача юккъера лаьрхIача хьажкIий йIоахал — 28,2 сантиметр, гобаьккха йистача сомал — 18,9 сантиметр. Молхаш ца техача меттера яьннача хьажкIий уж боарамаш ишта да: йIоахал — 25,3 сантиметр, сомал — 17,2 сантиметр. Молхаш техача кхай тIа хIара 100 гIадах 173 хьажкIа летай, хIаьта молхаш ца техача — 147 хьажкIа мара летаяц.

Хьалха кхача культураш чуийцачул тIехьагIа дIайийнача хьажкIашта а иштта чIоагIа дика хул НРВ яха молхаш. Хих 0,005 процент молхаш а эйийя, хьажкIаша 8—10 лорд яьча хана тох уж. «Студина» яхача сортах йола хьажкIаш молхаш техача кхай тIа молхаш ца техача кхай тIарчул дуккха а сихагIа дегIаьхкар. Молхаш техача кхай тIара хIара гектара тIара 22 центнер моша хьажкIаш а йоахкаш дола 376 центнер гIад даьлар, хIаьта молхаш ца техачара — алхха 250 центнер доакъар мара даланзар.

Доакъар дикагIа хьувкъийтарал совнагIа гIадамашца белок а дукхагIа хулийт НРВ яхача кердача молхаша. Юххьанца кхача культураш чуийцачул тIехьагIа доакъарийна (силоса) дIайийнача хьажкIашта даьча тохкамех гучадаьннад НРВ яха молхаш техача кхай тIара даьннача гIадамашца дуккха а дукхагIа протеин хилар.

ДIайийнача культурашта НРВ яха молхаш тохар чIоагIа пайдане гIулакх да. Силоса лаьрхIа сийна гIад хIара гектара тIара 90—140 центнер тIакхетийтарга дIабода мах берригa а 4 соми 27 кепиги мара бац (4 сом цхьан гектара тIа молхаш тохаш болх баьча самолетага дода, 25 кепиг — самолетаца болх беш хиннача наха, 2 кепиг — молхашка).

БIаьсти дIайийнача хьажкIий хIара гектара тIара фуалъяьхача хьажкIий 10 центнер совъяккхарга а иштта 4 соми 27 кепиги мара додац. Цу тайппара, фуалъяьхача хьажкIий хIара совйоаккхача центнерага 43 кепиг мара додац.

Цу тайппара, НРВ яхача молхаех культураш дегIайоалаяра а хьувкъаяра а боала пайда Iомабеш даьча тохкамаша хьахьекхад чIоагIа тIехьале йолаш уж молхаш хилар.

Белгалдаккха деза, доакъарий сорго а цхьаццайола кхы культураш а дегIайоалаяраи ебаяраи НРВ яхача молхаех боккха пайда боалаш хилар. Уж молхаш техача 12—16 процент совдоал доакъарий сорго хьувкъамаш. Гурахьа дIадийнача кIина 0,005 процент хица НРВ техача хIара гектара тIара 33,03 центнер кIа даьлар, хIаьта молхаш ца техачара — 30,27 центнер. Цул совнагIа уж молхаш техача метте кIа сихагIа дегIадоагIа, канаш доккхагIа а дезагIа а хул, протеин дукхагIа хул.

Белгалдаккха деза, дIайийнача хIамашта дика хиларал совнагIа лаьтта ше а тоаду НРВ яхача молхаша.

Нохч-ГIалгIайчен лаьтташ, дукхагIча даькъе, дIа а йийна хьатIайоалача хIамашка дIакхача эшаш бола кхача кIезига болаш да. ДIайийнача культураштa дегIдара чIоагIа эшаш йола кхачан хIамаш тIакхетийт НРВ яхача молхаша, совдоаккх лаьттанцара культураштa пайдана дола азоти фосфори.

Дирал йоаллаш долча лаьташка дIайийна юртбоахама культураш а НРВ дика хьувкъийташ хилар гучадаьннад Азербайджански ССР Iилмай Академе ботаника института лабораторе Iилман болхлоша даьча тохкамех. ХьажкIий а, люцерна а, кхыча доакъарий культурай а фу НРВ яхача молхашца доша а деш дIадийча лаьттанцара дирал царна новкъа хулаш ца хилар гучадаьннад.

НРВ яха молхаш хьае эшшаш дола кхоачамаш долаш да вай республике. Уж молхаш хьае торо хулийташ дола кислоташ кхоачам боллаш доахкаш дола мехкдаьтта да городе Грозне чакхдоахаш. Цу тайпарча мехкдаьттах да вай республике доаккха МагIалбикереи Ойсунгурскии мехкдаьтта а, хIаьта иштта Краснодарски крае доаккхаш дола анастасиевски мехкдаьтта а.

Уж мехкдаьтташ Грозненча мехкдаьтта чакхдоахача заводе чакхдоахаш да, хIаьта из чакхдоаккхача хана хьакъасташ йола щелочаш дIакхувс, хайра хIама а ца додаш царех НРВ яха молхаш хьаелга вIаштIехьдаккха йиш йоллашехь а. Юртбоахама культураш селла дика хьувкъаеш йолча НРВ яхача молхай цхьа литр кийчъярга дIагIоргдар дерригa а 1—2 кепиг мара дац.

Юртбоахама культураш хьувкъаяра НРВ-х боала пайда хьахьекхаб даьча тохкамаша. Республика кхыча зонашка а дIаювча керттерча культурашта а могае йиш я уж молхаш. Республика опытно-хьокхама боахамашкарча Iилман болхлошца НРВ яха молхаш еттара методика хьакъехьа семинар а яь, вай республике шерра дIадоладе деза НРВ яхача молхаех пайда эцилга.

А. АХМЕДОВ,
юртбоахама Iилмай кандидат.

ДукхагIа юврr гья хьажкIаш

Укх шера дика хьийкъай хьажкIаш Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхозе. Юкъера лаьрхIача укхаза хIара гектара тIара 34 центнер фуалъяьхача хьажкIий яьккхай.

«Кура» хьажкIаш хьалкхеeча укх шера дикагIа пайда ийцар юртбоахама техниках. Из бахьан долаш лакхъелар балха овсарле, лохбелар хьажкIашка дIабода мах.

«Октябра 40 шу» яхача совхозе юртбоахама производство айяра Коммунистически парте XXII-ча съездо даь социамаш кхоачаш а деш социадаьд кердача 1962 шера 29 механизированни звено вIашагIйолла. Звеноштa хьалхле лелаеш хургба толашагIа бола механизатораш.

КIезига пайда луча культураштa а баьцашта а меттел 1962 шера хьажкIаш дIаюврг гья укх шера йийнарел 1900 гектар дукхагIа. Тайп-тайпара кхеш дIаюврг гья 150 гектара тIа.

Уж культураш хьалкхеяро совхоза торо лургья доакъарий база хьалъе а, хIаьта цу тIа гIолла хьайбаех хьайоала продукташ дукхагIа хилийта а.

С. ПАРОВ.
В. НИКИТИН.

Нов. Касьяненкос кулгалду бригада кIоарга бурув детташ я Карабулакски бурув деттача конторе. Шера йолча планах 3100 метр кIоарга бурув тоха дезача 3145 метр тоха декхар тIаийцадар цо. Денна дош толамца кхоачашдаьд. Дукхача хана денз семилетка диъ лагIча шера чотах болх бу бурув деттараша.

Иштта дика къахьегаш хиларах массехказа дIа-юха тела ЦIе байрахх еннай бригадана.

ДикагIа къахьегараштa юкъе а массехказа ший заданеш тIеххкхоачашъеш хьайоагIа лаборантка Дашкевич Нина. Дика болх барал совгIа шерра дакъа лоац цо общественни вахаре а.

СУРТА ТIА: лаборантка Дашкевич Нина.

И. ПЛИЕВА
тексти сурти.

Юртбоахама техникана —лерттIа доал

Укх тIеххьарча хана партеи правительстваи тIехь-тIехьа дукхагIа йоакхо ю балхах мукъаьнна дIаоттаяьча хана юртбоахама техника ца талхийташ лораяра дешай. Юртбоахама производство къаьстта ший тайпара гIулакхаш доахкаш хилари дукхагIа йола машинаш цхьацца болх беш мара ца хилари бахьан долаш дуккхача техника шера болх беш йоаккха ха кIезига хул. Масала, цар боахам тIа йоаккхача еррига хана 95 процент болх ца беш йоаккх культураш дIаювш, чуэцаш йолча а иштта кхыча а машинаша.

Болх беш а йоацаш дIаоттаяь лоаттаеш иштта дукха ха йоаккхийташ хилча, кхыметтел къайлача помещенешка уж лоаттайой а, машинех йоахка аьшка оатхалаш дукха мукх юъ. Даьча тохкамех гучадаьннад, болх ца беш латтача хана машинашта нийса доал деш ца хилча машинех доалача дерригача аьшках 13 процент мукх диа довш хилар. Болх беш йоаккхача хана юалучул дукхагIа мукх юалу болх ца беш латтача хана машиний оатхалаш, царна лерттIа доал деш ца хилча.

Къайлача моттигашка лоаттаеш хилча юачул шозза дукхагIа мукх юъ машиний оатхалаш, нагахьа санна уж йийлача моттигашка лоаттаеш хилча. Къовланза йолча моттигашка лоаттаеча машиний дерригача дозалах 4,6 процент мукх диэ дов. Ардакхий ий долча помещенешка лоаттаеш хилча 1,5-зза кIезигагIа мукх юъ машинаш.

Машиний аьшка оатхалаш мукх а юаш талхаш хиларах долча цу лоаццача хоамаша дика хьахьокх болх баь йистеяьнначул тIехьагIа машинашта лерттIа доал делга, цар болх беш йоаккха ха йIаьхъяра а ремонт еш доаду паччахьалкхен ахча кходара а мел боккха лоархIам болаш гIулакх да.

ХIара боахам тIа массе а дийнахьа йоакхо е езаш гIулакх да юртбоахама машинашта дизза доал делга, юкъ-юкъе уж малагIча хьала тIа я а хьожаш.

Из боккха лоархIам бола гIулакх хилар дика кхета а даь, машинашта доал делга бокъонца караийцад вай республикерча дуккхача механизатораша. Цу хьакъехьа дукха болх баьб Грозненски района «Новый быт» яхача колхоза механизатораша. Еррига машинаш доал де механизаторашка дIаеннай, юртбоахама машинашта доал мишта де деза Iомалуш занятеш хиннай. Уж ца талхийтара де деза гIулакхаш бокъонца чакхдаха дош деннад механизатораша. Массе а бригаде машинаш дIаоттаяь лоаттае моттигаш хьалъяьй. Машинашта а доагора а доал дара гIулакх къаьстта дика вIаштIехьдаьккхад № 1 йолча бригаде (бригадир Юдин).

«Сельхозтехника» Грозненски Межрайонни отделене болхлошеи «Советская Россия» яхача колхоза механизаторашеи вIаштIехьдаьккхад машинаштеи доагадеча а хьекхача а даьтташтеи хьокхаме доал делга.

Сунженскии Первомайскии районий колхозашка иштта цу тайпара балхаш чакхдаьхад «Сельхозтехника» Сунженски инспекце а.

— Бригада коа гIолла дIаволавелча а дега чIоагIа тоам хул хIанз, — йоах Сунженски района «Победа» яхача колхоза № 1 йолча тракторни бригада бригадира нов. Маковкина, — болх чакхбаьнначул тIехьагIа бригада коа лерттIа трактораш дIаоттаяь йистеяьлча — сапаргIатача цIагIа чуваьлча санна хоза хет!

Цхьабакъда, цу лоархIамерча балха йоакхо яц массанахьа а. Болх йистебаьнначул тIехьагIа машинашта доал дара гIулакх вIаштIехьдаьккхадац МагIалбика района «Ингушский» совхоза номераш 1, 2, 3, 5 йолча бригадашка, цхьаннахьа хьатIаэза дIа а ца оттаеш, доал а доацаш кхашка латт тайп-тайпара юртбоахама техника. Доал ца хиларга хьежжа, каст-каста машинаш йоха а йохаш, тIехьадувл цар кхашкара балхаш а. Иштта во латт из гIулакх опытно-хьокхама боахам болча «Джалка» яхача совхозе а. «Гостехнадзоро» чIоаггIа кертах даьккха доллашехь а машинашта бокъонца доал делга вIаштIехьдоаккхаш вац цу совхоза директор нов. Забиров. Машинаш лораяра гIулакх тоадара къаьстта дукхагIа уйла тIаяхийта еза совхозий управленеи райисполкомашеи.

Колхозийи совхозийи берригача кулгалхоша а механизатораша а бокъонца караэца деза юртбоахама машинашта лерттIа доал делга, болх ца беш йоаккхача еррига хана уж кхоалленашта кIал, къайлача помещенешка хулийтилга. Машинех хьаяьха оатхалаш йоадае складаш хьалъе еза хIара бригаде.

Йоха а ца йохаш, машинаша болх беш йоаккха ха йIаьхъяра, уж тоаеш доаду ахча кIезигдара, ханнахьа балха араяла уж кийча хилийтара динза даргдоацаш да балхах яьннача хана машинашта бокъонца доал делга.

Б. ЛАЧКОВ,
«Сельхозтехника» объединене «Гостехнадзора» инспекце начальник.

ДукхагIа яккха шура!

Республика колхозаши совхозаши шура яккхар (укх шера 1-ча декабре кхаччалца яьккхар соахка цу ханаца хинначунца процентащца нийсйича).

Ачхой-Мартана	112	Ножай-Юрта	167
Ведана	174	Первомайски	114
Грозненски	108	Советски	176
Гудермеса	119	Сунженски	118
Каргалински	96	Урус-Мартана	105
Курчалой	133	Шаьла	113
Надтеречни	103	Шелковской	101
Наьсарен	104	г. МагIалбик	98
Наурски	106		

Укх шера шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачащдара дIабахача цхьайтта бетта соахка цу ханаца нийсдича хинначул 10 процент дукхагIа шура яьккхай вай республикерча хьайбаш леладераша.

Сводка ма гойттара, МагIалбика зона, Каргалински района колхозаша укх шера шура дукхагIа ца яккхарал совгIа, кхыметтел соахка хинначул а кIезигагIа яьккхай. «Гвардейский», «Красноармейский» совхозаша, кхыча боахамаша а дикка лохъяьй 1961-ча шера доахангара йоаккха шура.

Паччахьалкхенна шура дIаялара шера план кхоачашъяь яла йоахкача хьалха латтача Ачхой-Мартана, Гудермеса, Сунженски, Надтеречни районащца шура йохкара гIулакх эсала лелаш йола—Урус-Мартана, Наьсарен, Ведана, Шелковской районаш а я вай.

Доахан дикагIа кхоабилга вIаштIехьа а даьккха царгара дукхагIа продукташ яха еза. Iалашде деза паччахьалкхенна шура дIаялара шера план кхоачашъелга.

дукха гаьна ца бовла гIерт уж, бийсашка цкъа цхьан цIагIеи тIаккха вокх цIагIеи чуувтташ лел. Цкъаза фусам корайоагIаш моттиг а нийслу, къаьстта а политически сакхетама боарам лоха болча, шоай «къаман цIалга чура» нувхаш араяха безам боаца нах болча. Цу мочар бус йоагаерг а йоаяц, деррига цIа сийрдадаьккха йоагаш электрически сердало йоллашехьа а. Цар дегаза хеташ батамаш увз, кхыча къамах вола саг шоай нейц е нус хинна шоайцига чуваьлча. Царна дезац лоалахарча аьлешкара хиш къамий цхьан хьарсам чу вIашагIа а кхийте, цун бос а лостам а хувцаш долхаш хилар. Цу тайпара вар Абу-Суфияна — революци а ялалехьа гIумкий меттала кепа теха арадаьннача «Морала хьакъехьарча книжка» автора — багах Iех: «Эрсий мотт вайна эшаш ба, цхьабакъда, наьна меттаца сенна хьекхабергба из нагахьа санна из ше къаьстта бувца йиш йолаш хилча?» Цу тайпара вар Iаьдала органашка заявлени язъергйолаш а хул (хинна хIама да из! — А. А.): «ТаIазар де тха районни газета редактора. А, аьнна, дий, аз айса дергда цунна таIазар. Согара дIайоал аьнна, са сесаго енна извещени газета тIа кепа теха араяьккхай цо. МаIасаг воллашехьа а, сои деррига тха къаман Iаьдалаши доастама доахилга ма дий из»...

Уж тайпа моттигаш дукха я.

Къаман эгоизмах, шовинизмах, национализмах юхедисаращца лоаттабеча къовсаме художественни литература лоархIам лакхлу, къамий гIулакхийи отношенейи даькъе цо хIанз а аханза, ахархой эшаш, бай улле а.

Эрсий, эрмалой, якутий, таджикий, кхыча къамий романаша, пьесаша, поэмаша хьоашал дикагIа деш шоай цIагIа чуэца беза кхыча къамех бола викалаш. Экзотика духьа, алхха къамий цхьан цIерий духьа, беттигий, афоризмай, мехкарий йIаьхача керта кIажарий духьа а доацаш.

Дега бохам а хулаш цецваьккхар со хIанз дIаволалуш волча цхьан авторо дукха ха йоаццаш Махачкале енача ший рукописо. Укхаза кепа теха арадаккха «мегаргдолаш да», аьнна хетийтар духьа цо «дагестанций хьисапе дерзадир» из книжка: эрсий майора фамили тIагIолла къоалам хьекха дIа а йоаяь, цун метта дагестанций яр оттайир цо, хIаьта халкъашта юкъера доттагIал пайдане хилар дувцаш йола массехк абзац язъяь тIа а техар. Хьанна эш къамий гIулакхашца еш йола из тайпа спекуляци!

Цхьабола писателаш къамий гIулакхашта юстара хила гIерташ хул, цу даькъе къаьнарча замах юхедисача гIулакхашца лоаттабеча къовсама Iадда Iерал дикагIа а долаш герз дац яха харц уйла а йолаш. Цхьабараш, гIалат далар кхераш, юхаувзалуш хул.

Лазар гургдолаш хьагучадаьккхача аттагIа ма дий дарба де. ХIаьта вайна хетачох, гIалаташ дувл тохача кертерча хIаман лостам харцахьа ийцача. Из гIалат ца доалаш бисанзар, масала, «Фатали-Хан» (Бакински студи) яхача кинофильма автораш. Шоаш харцахьа кхетадеш долча къама гIулакхашта болча пайдана, азербайджански ханий феодальни довнаш къайла а кхухьаш, XVIII бIаьшерера событеш хьахьекхай цар азербайджански лаьтташ вIашагIтохара... Дагестано... духьале яьй аьнна. Сурта тIа дувцачох, вIашагIкхетар духьа лоамарошца къиза тIемаш (!) де дезаш хул азербайджанцаш.

Къама дега уйлаш чIоагIа боча а атта йохаш а пхьегIа я. Нагахь санна ше халкъий доттагIал чIоагIдара гIулакха пайда бе воалле, литератураи искусстваи балхо декхарийла ву исторически событей лоархIам беча хана а бакълуш хила. Из декхарийла ва, эггара хьалха, моттигерча ший къаман национализмана духьал къовсам лоаттабе, дика доаца къама дега уйлаш хьал а ца хьееш, теIае. Кхетадеш ма дий, из декхарийла ва дIаяхача хана халкъаш вIашагIкъоастадеш хинна ораш а ца лехаш, уж вIашагIтохаш, гаргаозаш дола тIаьш леха. «Машареи барт болаши дахаргдолаш вIаши дикагIа довза а кхетаде а гIийртад халкъаш даиман», — яхаш белгалдаьккхад дукха ха йоаццаш Н. С. Хрущева. Историна, дIаяхача хана халкъашта юкъе лаьттача гIулакхашта ший уйла тIаяхийтача писатела а искусства деятела а цул беркатегIа тема йий?

ГIумкий писатела Актая «Аз доккхал ду» яхача дувцара тIа укх тайпара эпизод я. Бийсан партизански командира ший цIагIа чубоалабу ший отрядацара бIухой: аварец, даргинец, лезгинец, гIазгIумке. Советий Iаьдала духьа деррига халкъаш вIашагIкхетарах доккхал а деш, къаьнача наьнага хет цо:

— Нана, цхьа бос болча зизай курс я хозагIа е тайп-тайпарча зизай яр я?

— Тайп-тайпарчар яр я-кха. ЦIечунца тарлу баьццардар, хIаьта сирена дар тIатехача, чIоагIа хоза хул.

Вай дукхача къамех латтача паччахьалкхен чухь дах, тIехьа тIайоагIача хана уж вIашагIайна цаI хургхилар гуш дале а, уж дукха къамаш хиларо доккхал дайт вайга. ХIара советски саго са доахаш долча СССР халкъий доттагIлен дIайхача фево а санна, дукха къамаш хиларо къамий дега уйлашта тIатIа кердадар лу, дерригача халкъашта йола коммунизма прообраз хьа а еш.

ДагадоагIий шоана, Сталина культ личност а цунах юхедиса во дараш а харцдаь КПСС XX съезд хинначул тIехьагIа Къилбаседа Кавказа дуккхача халкъий паччахьалкхен автономи юхаметтаоттаяр?

ТIаккха дагестанций а «къама» дега уйлаш хьайра. Вежарашха йола Нохч-ГIалгIайче когаш тIа ураоттаргйолаш, аварцийи даргинцийи ткъо эзар совгIа болча дезалаша, 60 совгIа йолча дагестански колхозий колхозникаша нохчашта дитар лаьтта, шоай кулгашца хьадаь цIенош, больницаш, школаш, заводаш йитар, хIамма а ца эцаш дIаелар сомийи комсийи бешамаш, хIаьта шоаш Дагестане хьабаьхкар. ХIаьта «частни хьашташ юкъарча хьашташта а карадерзадара» хьокхамаш гойта Дагестане баха юхабоагIараш иштта дикача гIулакхашца тIаийцар Дагестанерча кхыча къамо — гIумкаша. ГIумкаша шоаш гот а луш шоай цIеношка чуийцар уж, лаьтта, хьайбашта доакъар, дIаде фу делар — шоашта дулуш дола новкъостал дир.

Иштта, дукха ха йоацаш бирса Iа оттача Самур яха хий долалуча моттиге а е тайпа хIама хилча зIамигача рутульски юрта а доладелар къама гIулакхаш. БIаьстанара дIайха денош дахккалца мукъабаргбоацаш райцентре бода никъ дIабукъаш цIаккха ца дайнача тайпара доккха лоа дилладар. ХIаьта цу хана юртарча больнице йоккхача температуро хьаьръяьккха хьувзар хьехархо — цу рутульски юрта цаI мара воаца эрсий саг. Пехкашта шинна оагIорахьара воспалени яр. Чехкка новкъостал эшар. Цу моттиге гIо де торо яцар... Райцентр дIахоадаьяр. Махачкала а яр дIахоадаь...

МоллагIа дале а валар гIайгIане да. Юрта дерригача исторе чухь кхыча халкъах волча сага вахара кхерам тIаотташ моттиг хиннаяц цIаккха а. Цудухьа шозза гIайгIанегIа а новкъагIа а дар из. Наьнах къаьста никх санна хьайнаяр еррига юрт. Цхьаннена дагаера дика уйла. Азербайджана Коммунистически парте хьалхарча секретара цIерах Баку телеграмма йохьийт новкъостал дар дехаш. Кастталашха юрта тIа гучаяьлар вертолет, цо дIайигар цамогаш йола хьехархо...

Кхычар йоакхо яр, ма даькъала а сагал дола а гIулакх да. Вайцига, вай мехка, из йоакхо великодушни благотворительностах мукъа я. Цхьанне шоллагIчунга новкъостал де кулг кховдаду **берригаш** а ираз долаш бара духьа, хIана аьлча гоннахьара халкъаш ираз доацаш хилча халкъ ираз долаш хила йиш яц. Новкъостал де кулг дIакховдаду **массавар цхьана** сийрдача кхоаненга гIоргволаш —дуккхача наьха эггара цIенагIа долча къама гIулакхий хIанзара чуйлоацам иштта ба.

Къаман эгоизма илли кхыдар да. БоккхагIа болча вежараша юхаергах а цхьан хIаманга дог доахаш а йоацаш вIамагIча вежарий йоакхо еча, из йоакхо яр цар шоай интернациональни декхар лоархIача хана, цо, эгоизмо, зIамагIа болча вежарашка лерге а ухаш йоах, из боккхагIа барий декхар да, баркал ала а ца доагIаш дола декхар да... Къама эгоизмо зIамига халкъаш иждевенчества тIа, вахара потребительски образа тIа, стяжательства тIа дуг. ХIара советски республика — союзни, автономни, къама областа, округа — къахьегамхошта нийсса интернациональни хьехам балара хьашташа — къама эгоизмах юхедисараш дизза дIадахара хьашташа дIадех эггара хьалха хIара халкъо ший бола низ ший экономикей культуреи лакхъяра мамогга чIоагIагIа оарцагIа баккхар, дIадех чурча торонех бизза пайда эцар, боахама социалистически доал дара формаши методаши тоаяр, юкъарча гIулакха юкъе дода дакъа лакхдергдола шийна чура боахама доакъош дегIадоаладар.

Цхьабакъда, из деш дицдалийта йиш яц «йоакхо баркал аларца хоза я» яха морала элементарни закон. Уккхаза ала доагIа, из баркал ала дицденад Албански къахьегама парте кулгалхошта, аьнна.

Цхьатарра долаш дукха хIамаш да Дагестанеи Албанеи. Къулбехьерча фордий йистошка ухк уж, лоаман мехкаш да уж, исторически вахаре, боахаме, вахара-лелара юкъе, Iалама хьалашка дукха цхьатарра хIамаш доахк царех. Цудухьа хинна хила а мег, чехка даьржар тха халкъашта юкъера доттагIлен бувзамаш. Гой, Албани социалистически дегIайоагIаш ерригача Советски Союзо деш хиннача доккхача новкъосталал совгIа, Дагестано кхы шийгара а цхьадола новкъостал даьд цунна (ший специалисташ — мехкдаьттахой ахийтаб, коллективни боахамашка общественни хьайбай боахам вIаштIехьа баккха хьайбаш леладераш, жа Iуй, колхозий председателаш ахийтаб, племенной хьайбаш кхахьийтад и. кх. а даьд). ХIаьта массаза безаме вIашагIкхийтта хилар, доттагIал чIоагIдергхиларах тешам белар, опыт вIаши йовзара баьхка тха предприятешка, колхозашка, совхозашка, партийни организацешка, дешара заведенешка хилар албански новкъостий.

Тхона новкъа да, чIоагIа хала хет вай мехко а са Дагестано а доттагIлен тIехьи вежарашхеи мел даьча гIулакхех, албански халкъа доккхача а цIенча дегаца а даьча новкъосталах Албане кулгалхоша Ходжаси Шехуси Iаьржа баркал аьнна. Шоаш шоашта безабеннача, «неоэгоизмаца» телхача цар хIанз Советски Союзах аьл-дитт дувц вай партеца дегазал йоаржаю, социалистически мехкий вежарий дезала цхьоагIони айхха вIаши гIулакхаш леладареи шаьрача новкъара дIаболх. Дика кхетадеш деций из деррига а эггара хьалха албански халкъа, дегIада социалистически новкъа дала халонаш ловш, эшачоа сатохаш хьаденача, дIахо а дегIадар вай мехка дег чура дезаш долча халкъа зене хилар. Цунах дика аьннад парте XXII съездо.

Къама реакционни эгоизмана духьал латт цхьаккха халкъа хийра доаца законах доагIа къама доккхал. Сийлахь-воккхава ший йоккха Даьхе иллешца хоастаяь поэт, яхаш да, цхьабакъда, цул кIезигагIа сий долаш вац ший зIамига халкъ иллеца хоастадаь поэт а. Дерригача халкъаша, доккха а зIамига а дараша, цхьатарра доккхал ду шоай историех, чIоаггIа хьацар тIадахача а цIеца чIоагIденнача а шоай лаьттах, цар де а доагIаш доккхал цу къаьнача вахара Iаьржача бус хIара халкъа юкъера социальни а национальни а низ-Iоткъама духьала бола, халкъашта юкъерча доттагIлен наькъа такаш дахкаь тIемахой баларах. Мишта дергдац цар доккхал, Ильича васкета тIехьа а айтта, къам ше-шийх хьерчаш долча чкъорга чура майрра ара а дайнна, кердача вахара малх хьежача, паргIатарча ара ма даьннадий уж, къама эгоизма гIулакхел лакхденнад, къама традицештеи дега уйлаштеи юкъе дикагIадар, хозагIадар лора а деш, дегIа а доаладеш.

Мерза я моллагIа а маькх, бакъда, массанел мерзагIа я ра а деш, дегIа а доаладеш.

Вай советски халкъий тIехье шийл хьалхагIа дIаяхача тIехьенаша даьчох яхаш хиннаяц. Цу тIехьенашкара шийга кхаьчачул бIазза дукхагIа хIама лу цо хургйолчоа. БIаьшерашка хьаьрча декхар итташ шерашка юха а токхаш, вай ханарча наха хьалкхеяьй тоалуш латта социализма беш, хIанз социалистически лагерерча ший доттагIашца цхьана дунен дикка доккхача даькъ тIа коммунизма здани хьалъю, ше эггара хьалха цу чу яхаш хургхилар XXII съезде дIакхайкаде партена тIа а диллар. Иштта йола уж къама дега уйлаш социалистически интернационализмана кхоачара я.

(«Литература и жизнь» яхача газета тIара).

Промышленникий къаман ассоциаце конференце США президента даь къамаьл

НЬЮ-ЙОРК, 6 декабрь. (ТАСС). ХIара шера хулаш йола «Уолдорф-Астория» яхача отеле промышленникий къаман ассоциаце конференци хьаеллача тахан къамаьл дир США президента Дж. Кеннеде.

ДукхагIа дунен халкъашта юкъерча экономически проблемашта хетадир президента ший къамаьл, Европейски юкъарча рынкацара ВIашагIкхийттача Штатий гIулакхий хьакъехьара дош а чулоацаш.

Цу хьакъехьа президента даьча къамаьла юкъера гуш дар социалистически дунен мехкашта экономика сихха дегIаахар бахьан долаш из веха хилар. Социалистически лагерь, аьлар Кеннеде, «экономически низ ба, цхьадолча хIамашта Малхбузен Европал хIанзале а хьалха боалаш латтеи ВIашагIкхийттача Штаташта тIехьакхувш латтеи».

«ХIанз, уж дешаш вай дувцача хана йоахар цо дIахо, цIенхаштта испытани тIаюж капитализмана. Дуккхача шерашка, дуккхача мехкашка вай доккхал ду паргIатача конкуренцеи паргIатача рынкаи совленех, конкуренци дика лелаюлуш Америка хиларах, массадолча хIамашта ханал тIехьа ца юсаш йола вай система толаш хиларах. ХIанз дуненна бIаргагургда, вай уйлаш цIенхаштта я е яц, Америка дунен тIа эггара хьалха латта экономически держава хургья е хургьяц, хьалхара топ а ялалехьа вай тIема юкъера даргда е даргдац, е кердача кхерамаштеи кердача испытанештеи духьалъотта вай кийча хургдий».

Дош сенах латт аьлча, дIахо президента аьнначох, из латт Малхбузен экономически низ «вIашагIтохеи вIаштIехьбаккхеи аьттув баргбий-хьогI е «бекъаргба» из; малхбузехьарча мехкаша торговли, дунен халкъашта юкъе маьхаш телар, валютни резерваш санна долча доакъошка юкъа гIулакхаш леладергда-хьогI е цар низаш тарифни духьалениий валютни тIахьожамеи системо а новкъостала, товрговле, учетни ставкай, валюта дешашка, нагахьа санна шоайла вIаши духьала деце а, барт вIашагIа кхетанза дола политически наькъаш чакхдоахача хана эггара хьалха алхха шоай хьаштий мара бала боацаш хиларо а декъаргдахьогI яхача уйлах.

Дерригача малхбузехьарча мехкий «юкъара» экономически гIулакхашта йола программа мога а еш, США президента дуккха гIулакхаш белгалдаьхар, цунна хетачох, экономика даькъе малхбузехьарча державашта юкъера бувзамаш чIоагIдара новкъостал де дезаш дола. Цхьабакъда, цо мукIарло дир, уж кхоачашдарга бодача наькъ тIа Iалаьмате йоккхий духьаленаш хилара.

Элизабетвилера тIом

ЛЕОПОЛЬДВИЛЬ, 6 декабрь. (ТАСС). Катангски сепаратисташ чIоагIбенна сейцача Элизабетвилера хьал во да хIанз а. Чомбе жандармереи маьхах оттабаьча кхыча мехкий тIемахошеи тIом болабаьб Элизабетвиле латтача ООН-а эскараштa духьала. Селхан бус катангски массехк самолето бомбаш чуйийттар ООН-а эскарий тIахьожам болаш йолча элизабетвильски аэродроме. Городе вIашкаетта пулеметаши топаши сацанзар бийса юкъе яххалца.

ООН-а викало баьча хоамах, селхан кхыча мехкий тIемахоша новкъостал деш долча котангски эскараштеи ООН-а эскараштеи юкъе хинна дов бахьан долаш ООН-а эскарий капитан вийнав, хIаьта цхьаькха эпсари ши салтеи чIоаггIа човнаш яь ба. Элизабетвила къилбаседенгахьарча даькъ тIа тахан Iуйрийна а тIехь чIоаггIа вIашка дов деш дар ООН-а эскараши катангски жандармерии. ЧIоагIалонна Элизабетвиле кхы тIа а катангски парашютисташ бахкийтаб.

Кхыча мехкарча маьхах оттабаьраша ООН-а эскараштa духьала лелаяь провокацеш бахьан долаш да Катанге юха а тIом болабалар. Элизабетвилерча ООН-а герзашцарча низий штабо баьча хоамах, цар караенай ООН-а тIахьожамах мел йолча пункта духьала кхыча мехкарча маьхах оттабаьрашеи Чомбе жандармереи тIом хьоабергбола Катанга тIема план. ХIанз кхыметтел ООН-а викалаш а мукIарло де дезача кхаьчаб, Катанге тIом соцабара хьакъехьа ООН-а викалаша Чомбеца яь соглашени Катангас шийна дукхагIа ха хилийтар а низ тIаозар а духьа мара яь ца хилара. Катанга сепаратистски правительства «Чурча гIулакхий министра» Мононгос аьлар, «кхы цхьаккха переговораш, цхьаккха соглашенеш хургьяц Катангера тIом соцабара хьакъехьа». Чомбе бандаша бокъонца тIом болабергболга ховш хиннача ООН-а эскарий шоай тIом кийчбе бийзар царна духьал баккха.

ООН-а викало Леопольдвиле хьакхайкадир, тIом соцабара хьакъехьа яь хинна соглашени хIанз цхьаккха мах боацача яьнна хилар.

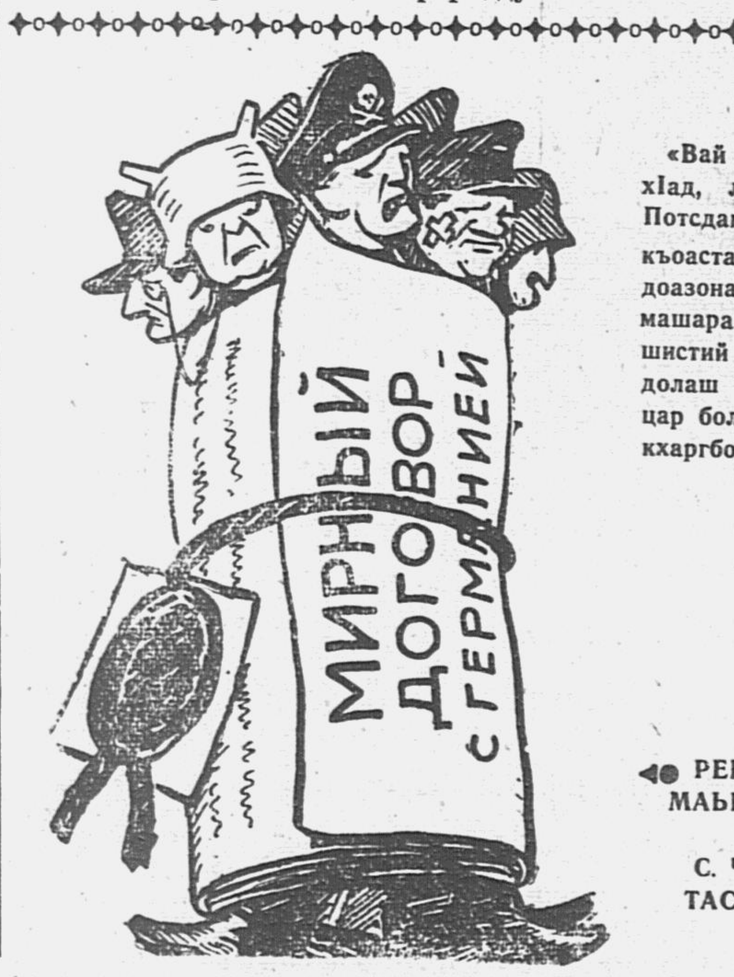
ЛОНДОН, 6 декабрь. (ТАСС). «Гардиан» яхача английски газето тахан язду, тамаш я английски правительства Катангера ООН-а гIулакхаш кхыметтел хIанз а, маьхах оттабаьча кIайча эпсараша кулгалдеш долча катангски эскараша ВIашагIкхийттача Къамий Организаце эскараштa духьала тIом болабаьча хана хьаллоаце, яхаш.

Катангерча ООН-а хиннача викало о' Брайена, тийша балхаш гуча а доахаш, Конгох Катанга дIакъоастаяра тIехьа я Англии Франции аьнначул тIехьагIа, ООН-а генеральни секретара декхараш кхоачашдеш волча У Тама лаьрхIар Конгорча ООН-а эскараштa еш йола оперативни командовани бригадни инаралга Раджега (Инди) дIаяланза ярг ца хилар. О' Брайен отставке вахачул тIехьагIа англичанина Фракхарта карадар ООН-а эскараш. Из хувцара бахьан да, йоах «Гардиан» яхача газето, английски правительства ший позицеш (Конгора — **ред. белгало**) хьаллоаттаяр духьа малагIа методаш лелаергья ца ховш хIанз денз дIа тешам байна хилар.

НЬЮ-ЙОРК, 6 декабрь. (ТАСС). Американски информационни агентстваша эггара тIехьагIа даьча хоамех, катангски эскараша ООН-а низашта духьала тIом болабаьчул тIехьагIа Конгорча ООН-а эскарий командоване ший реактивни авиацега приказ деннад «тIом болабе», аьнна. Реактивни самолетий отряда приказ деннад Элизабетвила къилбаседен- малхбузенгахьа 65 миль гаьна уллача Жадовилерча аэродроме латтача Катанга самолеташта атака е, аьнна.

ТIаетта бронемашинаши зенитни йоккхий топаши а йолаш тахан Леопольдвилера Элизабетвиле яхай ООН-а ялх транспортни самолет.

БЕЛГРАД, 6 декабрь. (ТАСС). Чомбе эскараша чIоаггIа тIахьожам оттабаьб Къилбаседен Родезецарча доазон участке, хIаьта бокъо йоаца нах цига тIа а битац. ТАНЮГ яхача агентства Леопольдвилерча корреспонденто беча хоамах, из болх баьб Родезеи Ньясалендеи Федерацера уж премьер-министра Веленске катангски сепаратисташ мога а беш Чомбена долча новкъостала маьхах оттабаьраши тIема, материалаши къайлагIа тIаозилга Iалашдар духьа.

«Вай лерхIа а лийрхIад, лерхIа а лерхI Потсдамски соглашенех къоастадаь германски доазонаш чIоагI а даь, машара договоро реваншистий кулгаш дехкаргдолаш а авантюраш е цар бола безам дIабоаккхаргболаш а».

Н. С. ХРУЩЕВ.

◄● РЕВАНШИСТАШ МАЬРШБЕШ ЙОЛА КОЧ.

С. Чистякова сурт. ТАСС фотохроника.

КЕРДА КНИЖКАШ АРАХИЙЦАД

Нохч-гIалгIай книжни издательствас арахийца керда книжкаш да книготорга тикашка дохкаш.

Царца да М. Сулаева нохчий меттала язъяьча стихай сборник. Сборника тIа советски патриотизм, Даьхе езара, мугIарера саг хеставеш йола лирически стихотворенеш я.

У. Гайсултанова язъяь «Къовсама наькъ тIа» яха повесть. Повесто дIайовзийт Нохчийче революци хилалехьа а Советски Iаьдал эттачул тIехьагIа а хинна нохчий вахар. Цо дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта критика ю, дынах юхедиса гIулакхаш леладераш бег боах. Повесть нохчий меттала я.

С. Чахкиева гIалгIай меттала яздаь «Са турпалаш» яха дувцарий сборник. Сборника тIа да лоаман кхалнахах, дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца къовсам лоаттабарах дола дувцараш.

ГIалгIай меттала перевод яь С. Маршака «Стихаши фаьлгаши».

Л. Кассила лохерча классашка деша дагIача бераштa лаьрхIа «Черемыш — турпалхочун воша» яха гIалгIай меттала даькха книжка.

Б. Зязикова «Хазал — делкъелца, дикал — валлалца» яха сборник. Сборника тIа да дувцараш, очеркаш, фельетонаш. Дувцараш хетадаьд гIалгIай кагирхой доттагIалаи безамаи, цар сий долча къахьегама гIулакхаштеи. Фельетонаша бег боах къаракъ мелараш, наьха хIаманна тIехьа кхувраш, хIанз а къаьнара гIулакхаш леладераш. ГIалгIай мехка лаьттача граждански тIема истори дувц очеркаша. Сборник арадаьннад гIалгIай меттала.

Д. ЧАПАНОВ.

Низ кхо ца беш къахьегаргда

Тха аптека коллективо дика кхетаду КПСС XXII-ча съезде тIаийцача парте Программо советски халкъа хьалхашка оттадаь декхараш, вай мехка коммунистически общество хьалъяр дуккха миллионаш болча наха хьинаре къахьегарца мара кхоачашхургдоацилга. Низи хьинари ца кходеш къахьегар, дIахо болх тоа а беш дика толамаш дахар — иштта да оаха тхоашта хьалхашка оттадаь декхараш.

Аптека цIена лелаю, хьачуухача нахаца безаме, Iимерза, эзделца ба тха болхлой, хIаьта товарооборота план хIара бетта тIехкхоачашъю. Кхы а дикагIа бергба тха коллективо болх дIахо йодача хана.

М. БАЗГИЕВА, Первомайски районерча № 22 йолча аптека болхло.

Сочи. Теплоэлектропроекта ерригсоюзни института «Кавказ» яхача салоIача базе хьалъяьй нах бийша ухка керда корпус. 86 сага лаьрхIа я из. Укхаза салоIаш ба Советски Союза тепловой электростанцей проектировщикаши уж хьалъераши.

П. Воробьева сурт. ТАСС фотохроника.

ТОАБЕ ДОСААФ ОРГАНИЗАЦЕЙ БОЛХ

Вай дерригача халкъо къоабалду ший дукха езача Даьхен оборонни низ чIоагIбара партеи правительстваи чакхдоаха гIулакхаш. Советски Союзеи ерригача социалистически лагереи кхерамзле Iалашъяра эша тIема низ чIоагIбара къахьега ше кийча хилар хьахойт.

Вай халкъа патриотизм къаьгга хьахьокхаш долча гIулакхех цаI да Эскара, авиацена, флота гIо деча добровольни Общества (ДОСААФ) балхаца цо доккха дакъа лоацаш хилар.

Дунен халкъашта юкъера хьал мишта этта да ховш, вай герзацара низаш чIоагIдеи социалистически Даьхе лораеи езаш дола шоай декхар а довзаш, Ножай-Юрта района «Октябра 40 шу» яхача колхозерча колхозникаша шоай собране лаьрхIар шоай ерригача коллективаца Эскара, авиацена, флота гIо деча добровольни Общества членалла баха, хIаьта шоаш даьр де тIахьийхар цар районера вокх колхозий, совхозий коллективаш.

Уж тайпа собранеш хилар № 4 йолча хIамаш тегача фабрике, № 11 йолча СМУ, Наьсарен района хьоар доаккхача заводе, Шелковской районни больнице, республика кхыча предприятешкеи учрежденешкеи. ДОСААФ членашта юкъера оборонно-массовии агитационно-пропагандистскии болх дикка тоабеннаб Ленински, Заводской, Ачхой-Мартана, МагIалбика, Наьсарен районашка.

Дуккхача адамашта зулам деча герзех лоравала веза гIулакхаш бахача наха Iомадаь яьннай дукхагIа йола юххьанцара организацеш. Цхьабакъда, граждански оборона гIулакхаш наха Iомаде йолаяланза йола ДОСААФ юххьанцара организацеш а я республике. Царех я ДОСААФ Каргалински а цхьаццайолча кхыча районашкара а организацеш.

Халкъа боахамаи мехка обороненеи дуккха технически кадраш кийчъю ДОСААФ.

Штат а йолаш болх беча ДОСААФ клубашта ниийсса общества дуккхача членашта технически дешар хьехаш я юххьанцара организацеш а. Укх шера а кийчбаьб цар дуккха шофераш, мотоциклисташ, трактористаш, радисташ, парашютисташ, кхыбола специалисташ.

Технически кадраш кийчъеш общества беча балха новкъостал даьд партийнии советскии органаша, боахамий кулгалхоша, колхозий правленеша. Из бахьан долаш ДОСААФ организацешка йиш хилар хозрасчета хьисапе дуккха технически курсаш яхка.

Цхьабакъда, цу карагIдаьннарех кхоачамбаь Iе йиш яц. Уж кхоачамболаш дац КПСС кердача Программо советски наха хьалхашка оттадаьча доккхийча декхарашка хьежача.

ХIанз ДОСААФ эггара бехктокхамера декхараш да партийнии советскии организацей хьалхленца берригa баха нах дуккхача адамашта зулам деча средстваех лорабала Iомабелга. Халкъа боахама эша кадраш дIахо кийчъелга, стрелкаш-разрядникаш, парашютисташ, радиоспециалисташ кийчбелга.

Дунен халкъашта юкъе этта хьал а ховш, КПСС Программа оттадаь декхараш довзаш, хьалхагIа санна республика ДОСААФ комитеташта хьалхашка латтача лоархIамегIарча декхарех цаI да Ножай-Юрта района «Октябра 40 шу» яхача колхозо дIадоладаь дика гIулакх хьал а лаьца, добровольни Общества мугIараш дегIадоаладелга.

Из — технически декхар а ДОСААФ членаш дукхагIа хилийтарах доалаш декхар а дац. Общества членаш дукхагIа хилийтарах дола дош, эггара хьалха, политически дош да. Дерригача халкъа оборонни Общества мугIарашта юкъе шоаш бахарца советски наха хьахьокх Советски Герзацара Низаш чIоагIдара новкъостал де, шоай хьамсара мохк майрра лорабе безам болаш шоаш хилар.

Вай республика районашка учрежденеш, предприятеш, колхозаш, совхозаш я 50 процентал совгIа бола болхлой, гIулакхера нах, колхозхой Общества мугIарашка болаш.

Цхьабакъда, кIезига ДОСААФ юххьанцара организацеш яц из лоархIамера декхар кхоачаш ца деш а цун мах ца беш а.

Цу тайпарча организацеех я гIишлош еча Управлене автотранспортни контора ДОСААФ юххьанцара организаци, цига болх беча нахах кIеззига бараш мара Общества членаш бац. Цунах тарра ала йиш я Совнархоза промышленни предприятей конторах, № 6 йолча гIишлоймонтажни управленех, мехкдаьттаи газовии управлене автобазах.

ДОСААФ организацеш дукхагIа теркалъе а царна даим новкъостал де а декхарийла я комсомольски организацеш.

ХIанз республике отчетнохоржама собранеш хулаш я ДОСААФ организацешка. Из доккха хIама да Общества организацей вахара юкъе. ДОСААФ организацеша болх мишта баьб хьожилга хургда цунах. Дика вIаштIехьъяьнна, идейно-организационни боарам лакха болаш чакхъяха еза уж, цар новкъостал де доагIа ДОСААФ коллективай болх дIахо тоабе, вай Даьхен экономическии оборонни низ чIоагIбе, аьнна КПСС XXII-ча сезда решенешка оттадаь декхараш дика кхоачашдара.

С. ПЛИЕВ, Нохч-ГIалгIай АССР ДОСААФ Республикански Комитета председатель, запасера подполковник.

Студенташта дукха езаеннай „Асет"

ЧIоагIа дог гIоздоалаш хьийжар Грознерча мехкдаьтта института студенташ укх деношка Нохч-ГIалгIай драмтеатре оттаьяча Гамзатов Расула язъяьча «Асет» яхача пьесага.

Пьеса тIа дика хьахьокх дIаяхача замах юхедисача вочa хIамашта духьал Дагестанерча лоаман кхалнаха лоаттабу къовсам. Ерригача пьесо гайта ца Iеш, цун хIара сурто а хьагойт Дагестанера цхьадола кхалнаьха бокъонаш теIаеш дола гIулакхаш вай Нохч-ГIалгIай мехка а хилар.

Иштта белгалдаккха безам ба са цхьабола театра артисташ пьесе дика ловзаш хилар а. Театральни студерча дешархочо нов. З. Багаловас дика ловзайир пьеса керттера роль (Асет). Лабазана роль тIехдика ловзайир артиста А. Дениева. Дика лайзар артисташ С. Ильясов, Исаева, иштта кхыбараш.

Тхона лов, дIахо йодача хана а театро из санна боккха чулоацам бола пьесаш увттаяр.

Р. ЭЛЬМУРЗАЕВ, Грознерча мехкдаьтта института студент.

Азера къамаш-мукъадахара болама авангард

Дерригаш а массехк иттaш шераш хьалхагIа дунен колониальни политикана юкъе фу лоархIам болаш я Iарбий малхбоале, Индостан е Къулбехьен Ази яхача хаттара Лондоне, Вашингтоне, Париже, Брюсселе жоп лора экваторе хьежача бIайхача маьлхе тар кхийтта яда экзотически паччахьалкхенаш тамаше ювцарца. Раджаш, магараджаш, шейхаш, султанаш, гаремашкара евнухаш юкъе боацаш цхьаккха хIама дувцацар колониальни малхбоаленах. Цул совгIа колониализма керте латтача дукхханеша йоахар, уж даим а экзотически паччахьалкхенаш хургья.

Вахаро хаьдда харцдир уж кхоана хургдар ховччох дувца хабараш. Дукха ха йоаццаш а тIехьа империалистически паччахьалкхений колонеш хиннача Азе мехкашка хIанз хулаш латт вай хана хулача эггара дикагIчарех йола социальни процесс. Хьахулаш а чIоагIъенна дIаотташ а латт промышленни пролетариат — вай ханарча общества эггара революционни класс, из XX бIаьшерен мукъаваьккха Прометей. Прометейи цо ду гIулакхаши ца хьоадеш, ший паччахьалкхенна отчет оттаергьяц хIанз Деле, Джакарте, Багдаде хиннача Малхбузен дипломата. Из дика кхетадеш а да. Кхычарга диллача ше къона яле а, Азе социалистически доацача мехкий болхлой классо хьахьекхад къамаш-мукъадахара болама эггара денал долашагIен хадданза лерттIа латташи йола кулгалхо ше хилар. Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съезда яьча КПСС ЦК отчетни доклада тIа Н. С. Хрущева аьннад: «Укх тIеххьарча шерашка дунен арене хьахиннай болхлой класса керда отрядаш. Азе, Латински Америка, Африка мехкашка 100 миллион совгIа болхлои гIулакхера саги ва, социалистически доацача дунен тIарча наемни къахьегама наьха ерригача армех шовзткъа процент гаргга. Къонача болхлой классо тIа-тIа дукхагIа хьахьокх ше революционни низ хилар.

Колонизатораша йIаьххача хана доал деш хьахиннача халача хьалашка ях хьалха колониальни хиннача мехкий болхлой класс. Империалисташа агрессивни тIема блокаштеи союзаштеи юкъе эзача Азе мехкашка къаьстта халагIча хьала тIа я болхлой класс, хIана аьлча цу мехкий къахьегамхошта капиталистически эксплуатацел совгIа милитаризаце ерригa хало а качйоагIа.

Масала, Филиппинашка бахача къахьегача нахах дикка дола дакъа Iалаьмате воча горингашка, «бIехьенача канализацеи Iайнача нувхийи хьажа юкъе бах», яхаш язду «Ридерс дайджест» яхача журнало. Манила яхача города мэра деча мукIаралах столицерча горингашка «нах бах шоаш нах хиларах тарра а боацаш, хьайбаш санна». Iалаьмате хала да филиппинций къахьегама хьалаш. Дуккхача рудникашка болхлой чуболх когаш берзанеи дегIа тIа ах берзанеи а болаш.

«Экономист» яхача английски буржуазни журнала даннеех Къулбехьерча Корее 3,6 миллион саг ва хадданза бе болх боацаш, къахьегаш бахача берригaча нахах 40 процент гаргга хул уж. Укх тIеххьарча шерашка Корее хIара саго дуаш дола ялат тIом хинначул тIехьагIарча 13 шера дуаш хинначул шозза кIезигагIа да. Из бахьан долаш дуккха нах ба хронически лазараш доахкаш (Корея къулбехьа 2 миллион гаргга саг ва туберкулезах цамогаш волащ), дукха нах бов, саго вахаш юккъера йоаккха ха Iалаьмате лоаца я — 34 шу.

Паччахьалкхен планови комитета даннеех Пакистане саго дийнахьа дуача хIаман калорийность хила майоаггIара яц. ХIанз укх сахьата Пакистана хIара шера 1 миллион тонн гаргга ялат тоъац.

ЧIоагIа хала да Иранерча къахьегамхой вахара хьал. Гой, укх тайпара дувц «Вазин» яхача ирански газето Исфагански провинцерча юртбоахама болхлой хьал: «Цар цаI мара боаца Iай буа кхача ба свекла, хIаьта аьхки — борц. Цар бераштa фуд хац ботинкаш яхилга. Ялат чуэцача хана кагийча нахагеи мехкарашкеи ялат оардача шерчаша бе боагIа болх байт».

Азе экономически кIезига дегIадаьхкача мехкий болхлой класс тIа-тIа чIоагIагIа къовсам лоаттабеш я ший хьал тоадара тIехьа. Масала, Пакистане 1956—1959 шерашка 322 забастовка хиннай, 393 эзар совгIа волча болхлочо дакъа а лоацаш. Малайски Федераце цу шерашка 334 забастовка хилар, Филиппинашка пролетариата 258 организованни выступлени хилар.

Укх тIеххьарча шерашка тIа-тIа чIоагIагIа къувкъ классови тIемай ди Инде, Индонезе, Бирме, Цейлоне, Iарбий Малхбоален мехкашка. 1956 шера 1263 забастовка, 1958 шера — 1524, 1960 шера — 1388 забастовка хиннай Инде, стачкай болама юкъе хIара шера дакъа лоац 800—900 эзар промышленни пролетаре. Буржуазеца чIоаггIа лоаттабеча къовсаме болхлой классо дикка толамаш доах — алапи лакхдайт, балха ди лоацдайт, къахьегама хьал тоадайт, иштта кхыдараш а дайт. Стачкай къовсам латтача хана дегIайоагIа классай барт-цхьоагIои пролетариата организованностьи, дикагIа кхетаду цар социальни зуламаши къели дIаяккхара никъ чIоаггIа классови къовсам а лоаттабеш мара чакхбарг ца хилар. Азерча пролетариата лоаттабу стачкай къовсам дуккхача даькъе къаьгга политически лоархIам болаш хилар.

Хьалха колонеши ах колонеши хиннача мехкий пролетариат хIанз ший бокъонаш бахьан ше къовсам лоаттабарал совгIа, къамаш-мукъадахара ахархой болама хьалхле лелалургйола бокkха общественно-политически низ а хинна дIаэттай. «Болхлой классаи ахархойи цхьоагIо кIоаргга демократически хувцамаш дара, экономическии социальнии прогресса тIехьа лоаттабеча къовсама керттера хьал да,— яхаш белгалдоаккх КПСС кердача Программа тIа.— Из цхьоагIо къама шеррача фронта тIум а хинна дIаотта еза. Болхлой класса ахархошцара цхьоагIо чIоагIа хиларга хьежжа хургда къамах йолча буржуазе антиимпериалистическии антифеодальнии къовсама юкъе дукхагIа дакъа лоацилга а».

Хьалха колонеш хиннача мехкашка бахача нахах 70—90 процент нах ахархой ба, вешта аьлча къамаш-мукъадахара революце эггара а боккхагIа бола низ ба из. Империалистически зама йолалуча хана а тIехьа дуккха йола колонеш чIоаггIа хулача ахархой восстаней моттигаш яр, цхьабакъда, царех цхьаккха а восстани котъялацар. Из дар эггара хьалхагIа ахархой болхлой классаца политически бувзамаш доацаш хилар, тIом хинначул тIехьагIа къамаш-мукъадахара болам гIеттача хана ахархоех дикка дола дакъа чIоаггIа кхайкаеча демагоге Iеха а даь буржуазно-националистически низашта тIехьа дахар. Шоаш Iаьдала кертте эттача цу низашта маганзар ахархошта бIаь шерашка дагадаьлла лаьттах дола дош радикальни демократически аграрни реформа яра наькъаца кхоачашде. Гой цудухьа ахархошта политически хьалхле лелаяра тIехьа лоаттабеча къовсаме Азерча къонача мехкий болхлой классо укх тIеххьарча шера доккхий толамаш даьхад.

Азерча социалистически доацача мехкий болхлой класс тIа-тIа дукхагIа бIубеннеи хьаддагIеи къамаш-мукъадахара революце авангард а хиле дIаотт. Цу революце декхараш толамца кхоачашдара тIехьарча къовсама керте латт марксистско-ленински партеш. ХIама ца эшшаш Азе дерригача мехкашка болх беш я хIанз коммунистическии болхлойи партеш. «Коммунистически партеша хьинаре къовсам лоаттабу антиимпериалистически, антифеодальни, демократически революци йизза котъяккхара тIехьа, къамий демократе паччахьалкхенаш хьаяра, социальни прогрессана тIехьа, — яхаш белгалдоах КПСС Программа тIа. **Коммунисташа де лерхIараш къама тIехдолча хьашташа маяххара да».**

Азерча пролетариата эггара йоккхагIа йола революционни отряд я Индонезе Коммунистически парти. Халкъо цу парте деш дола сий мел лакхденнад дувц укх даннеша: 1954 шера (КПИ V-гIа съезд хулаш) парте мугIарашка 165 эзар совгIа член мара вацар, хIаьта хIанз 2 миллион совгIа ва. Индонезе компарте шийна тIехьа яьхай 10 миллион гаргга саг шоашта юкъевоагIаш йола профсоюзни, ахархой, кхалнаьха, кагирхой, кхыйола а дуккха нах юкъе болха организацеш.

Мехка чухь доккха сий деш я Инде Коммунистически парти. Цо бIубенна шийна тIехьа юг дуккха йола дукхача нахах латта къахьегамхой организацеш, царна юкъе я 1 миллион совгIа болхло юкъевола профсоюзий Ерригаиндийски конгресс, 700 эзар совгIа член вола «Кисан Сабха» яха ахархой союз.

Азе дуккхача мехкашка — Пакистане, Таиланде, Бирме, Иране, Турце, Малайе, Филиппинашка, Ираке, Иордане коммунистически партеш къайлагIарча халача хьалашка болх бе безаш я. Халкъа гIулакх бахьан шоаш кхо ца беш къовсам лоаттабераштa духьал баьккхаб военно-полицейски машина берригa а низ. Дукха ха йоаццаш Иордане тIаийцад «Коммунизм дIаяккха тIакхерах» лаьца лаьрххIа дола закон, цу законах коммунизмана новкъостал дарах дегабуаш баь саг валлалца набахта валла суд яь хургва.

Иштта къиза шоашта тIакхувшехьа а цу мехкарча коммунисташа цхьан минута сацийтац демократена тIехьа, къам дизза мукъадалара тIехьа лоаттабеча къовсаме дуккхача наха керте оттилга. Азе социалистически доацача мехкашка хIанз йолаш йолча ерригача политически партеех духьал коммунистически партеш мара яц къамаш-мукъадахара революци мамогга чехкагIа йистеяккхара къаьгга, хаьдда реалистически программа шийга йолаш. Азе социалистически доацача мехкий коммунисташа цу мехкашкарча халкъашта дIахьувкх къамаш дизза мукъадалара демократена, социальни прогрессана тIабода никъ.

Вл. Ли.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.

Йоккха зал — **«Из цхьан аьхкий халха йийннай».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — **«Сий дола къаьнара пианино».**

Долалу 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — **«Сий дола къаьнара пианино».**

Долалу: 1, 3, 5, 7. 9.

ЗIамига зал № 3 — **«Сий дола къаьнара пианино».**

Долалу: 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.

11-ча декабре денз **«Оамале воаца къонаха».**

«Родина» яхача кинотеатре.

Берий сеанс — **«ТIема къайле».**

Долалу: 9.

«Заилергассе 8».

Долалу: 10.40, 12.25, 2.10, 3.55, 5.40, 7.25, 9.05.

ДIаьхдаь сеанс **«ЦIаьхха вIашагIкхетар».**

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15, **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03163. Заказ № 6614.